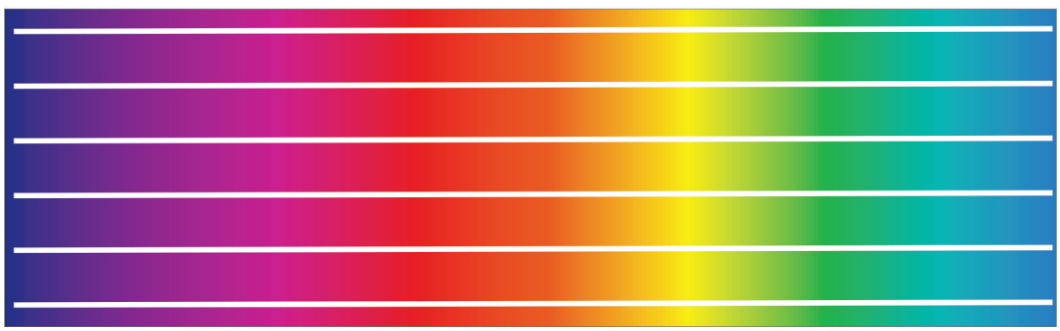
Eşref ADALI

Kıbrıs

Sunuş

Kuzey Kıbrıs'a dört kez gittim. İlk gidişim 1992 yılında, ikincisi 2004, üçüncüsü 2005 ve dördüncüsü 2008 yılında oldu.

1992 yılındaki gidişimde ağırlıklı olarak Girne ve Lefkoşa'yı gezdim. Ayrıca adanın diğer yerlerini de gördüm.

2004'te görev gereği gittim dolayısıyla adayı gezme olanağım fazla olmadı ancak kapalı olan Maraş'ı özel izinle görebildim.

2005'teki gidişim Bilgisayar Mühendisliği Bölüm Başkanları toplantısı nedeniyle oldu. Bu gidişimde Girne, Lefkoşa ve Ada'nın parmak kısmını gezebildim.

2008 yılındaki gezi bir konferans öncesi ve sonrasına denk geldi. Bu gezi sırasında Girne, Hilarion Kalesi, Salamis ve diğer yerleri gezebildim.

II - Sunuş

Kıbrıs'ta görebildiğim yerler

İçindekiler

Sunuş 2

Kıbrıs 1

Etimoloji 2

Tarih 2

Demografi 8
Kıbrıs Anılarım 8

Coğrafya 10

Su Sistemi 11
KKTC Su Sağlama Projesi 12

İklim ve Doğal Yaşam 13

Lefkoşa 15

Etimoloji 16

Tarihçe 16
Eski Dönem 16
Roma Dönemi 16
Venedik Dönemi 18
Osmanlı Dönemi 18
İngiliz Sömürge Dönemi 19
Yakın Dönem 20

Görülecek Yerler 21
Selimiye Camisi 21
Büyük Han 22
Girne Kapısı 25
Barbarlık Müzesi 25
Arapahmet Mahallesi 27
28

Girne 29

Tarihçe 30
Eski Dönem 30
Roma Dönemi 31
Venedik Dönemi 32
Osmanlı Dönemi 32
İngiliz Sömürge Dönemi 33
Yakın Zaman 34

Görülecek Yerler 36
Liman 36
Bellapais Manastırı 37

Cafer Ağa Camisi 38
Aziz Hilarion Kalesi 38
Kantara Kalesi 39
Barış ve Özgürlük Anıtı 39
Mavi Ev 40

Gazimağusa 43

Tarihçe 44
Lüzinyan, Ceneviz ve Venedik Dönemi 44
Osmanlı Dönemi 45
Mağusa Kale Surları 45
İngiliz Sömürge Dönemi 45
Bağımsızlıktan Türk Harekatına 46
Türk Harekatından Günümüze 47

Görülecek Yerler 48
Namık Kemal Zindanı 48
Lala Mustafa Paşa Camisi 49
Sinan Paşa Camisi 50
Aziz Barnabas Manastırı ve İkon Müzesi 50
Aziz Paul (Pavlus) 53
Aziz Paulus ve Yalvaç 54
Salamis 55

Dipkarpaz 59

Görülecek Yerler 60
Ayios Synesios Kilisesi 61
Apostolos Andreas Manastırı 61

Kıbrıs Barış Harekatı 65
Birinci Harekat 67
Cenevre görüşmeleri ve ikinci harekat 69

Kıbrıs

Kıbrıs, Akdeniz'in doğu havzasında yer alan bir adadır. İtalya'nın Sicilya ve Sardinya adalarından sonra Akdeniz'in en büyük üçüncü adası ve yüzölçümü bakımından dünyanın en büyük 80. adasıdır. Anadolu Yarımadası'nın güneyinde yer alır ve Kıbrıs Yayı'na dahildir. Coğrafi açıdan Batı Asya'da bulunsa da, siyasi coğrafyada bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilir.

Kıbrıs geçmişinde antik Yunan, Anadolu, Levant, Roma, Osmanlı ve İngiliz etkilerinin görüldüğü uzun dönemler geçirmiştir.

Etimoloji

Kıbrıs adının, Yunan masallarına göre ana kraliçe Kibele'nin adından (Kipris), bakır sözcüğünün İbranice'deki karşılığı olan kopher kelimesinden veya Akadca ve Latince karşılığı olan cuprum adından ya da Kıbrıs'ta çok fazla bulunan servi ağaçlarının Latincesi olan Cypress sözcüklerinden geldiği söylenmektedir. En güçlü sav Kıbrıs adının bakır ve selvi sözcüklerinden türetildiği savıdır. Rumlar her zaman olduğu gibi Kıbrıs adının da patentini almaya çalışıyorlar. Yunanlar Türk değerlerini (Türk kahvesi, baklava, lokum ve yoğurdu Yunan diye tanıtmaya çalışan), günümüzde olmayan Sümerlerin geliştirdiği dik üçgenlere ilişkin geometri özelliğini (Sümer tabletlerinde görülen dik üçgenlerin özelliği olan $c^2=a^2+b^2$ denklemini Pisagora kuramı diye tanıtan), Fenikelilerin'in icadı ebceti (yazının temeli olan abeceyi Fenikelilerden öğrenip Yunan alfabesi diye tanıtan) ve Fenikeli bilim insanı Tales'i Helen diye benlenerek kültür hırsızlıklarına devam etmekte dünyayı kandırmaya çalışmaktadırlar.

Tarih

Kıbrıs adası, Doğu Akdeniz'deki özel konumundan dolayı tarih boyunca Akdeniz'e ve Akdeniz ticaretine egemen olmak isteyen devletlerin ilgisini çekmiştir. Bu özelliğinden dolayı ada, şu anki adını alıncaya kadar, tarih boyunca birçok isimle anılmıştır. Mısır ve Hitit kaynaklarında adaya Alaşya (Alasya, Alashia) veya Asi, Fenikeliler zamanında Hetim (Hettim), Asur belgelerinde ise Yatnana veya Ya adları verilmiştir. Bazı dönemlerde Kıbrıs'ta kurulan Amatusya, Salaminya ve Pafya kent devletleri de adanın adı olarak kullanılmıştır.

Kıbrıs, önceki dönemlerde bağımsız bir krallıklar biçiminde yönetilmiştir. Daha sonraları stratejik konumu nedeniyle çevresindeki güçlü devletlerin himayesine ve istilasına uğramıştır. Böylece Kıbrıs'a egemen olan her devlet Kıbrıs adasında kendinden bir iz bırakarak adanın kültürünü zenginleştirmiştir. Kıbrıs adası, zaman içinde Mısır, Hitit, Grek Kolonileri (Aka ve Dor), Fenike, Asur, Pers, Büyük İskender, Roma, Doğu Roma, İslam Devleti, İsaac Comneneus, TApınak (Templier) Şövalyeleri, Luzinyan (Lusignan), Venedik, Osmanlı ve İngiltere'nin himayesine veya egemenliğine girmiştir.

Kıbrıs Adasının geçmişinin MÖ 7000'li yıllara kadar gittiği, Neolotik çağa ilişkin kalıntılardan anlaşılmaktadır. Kıbrıs'a, Anadolu'dan ve Suriye'den gelen ilk insanların adanın kıyılarında Vrysi gibi yerleşim yerleri kurdukları bilinmektedir.

MÖ 1050-750 arasında Akalar, Dorlar, Fenikeliler adaya gelerek yerleşip, Soli ve Salamis koloni kentlerini kurmuşlardır. MÖ 750-475 arasında Asurlular, Mısırlılar ve Persler adaya egemen olmuşlardır. MÖ 475-325 arasında ada Mısır egemenliğinden Pers egemenliğine geçmiştir. Büyük İskender'in İssos Savaşında Persleri yenmesinin ardından, Kıbrıs'ta hüküm

süren krallıklar Büyük iskender'e bağlanmıştır. Pers egemenliğinden sonra Kıbrıs'ta, Hellenistik dönem yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemde tiyatrolar, gimnazyumlar, hamamlar, kral mezarları, heykeller yapılmıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra (MÖ318) generalleri arasında çatışmalar başlamıştır. Bu çatışmaların sonunda Mısır'ı ele geçiren Kral Ptoleme Kıbrıs Adasınd egemenlik kurmuştur. Adada bundan sonraki dönemler aşağıda ayrıntılı biçimde açıklanmıştır:

Roma Dönemi (MÖ 58- MS 395)

Kıbrıs, Komutan Marcus Porcius Cata tarafından Roma İmparatorluğunun egemenliği altına alınmıştır. Valiler tarafından idare edilen Kıbrıs'ta St. Barnabas ve Hıristiyanlığı yaymaya başlamıştır. Kıbrıs adasının resmi dininin Hıristiyanlık olmasına, o tarihlerde adada yaşayan Yahudiler karşı çıkarak ayaklanmışlardır. Romalılar bu hareketlerinden dolayı Yahudileri Kıbrıs'tan sürmüşlerdir.

Doğu Roma Dönemi (MS 395-1191)

Kıbrıs adası Roma İmparatorluğu'nun MS 395 yılında Batı ve Doğu Roma olarak ikiye ayrılmasının sonucu olarak Doğu Roma kısmında kalmıştır. Doğu Roma döneminde Kıbrıs adasında Hıristiyanlık hızla yayılarak adada ilk Ortodoks kilisesi kurulmuştur.

Kıbrıs adası konumu, askeri ve ticari önemi dolayısıyla Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında sürekli çatışma alanı olmuştur. Kaynaklar, Doğu Roma döneminde iken Kıbrıs adasına 632-964 yılları arasında İslam orduları tarafından 24 sefer düzenlendiği yazmaktadır. Ada Müslümanlar tarafından 649 tarihinde fethedilmiştir. Bu dönemde, sahil kentleri içerilere taşınmıştır, örneğin Salamis kenti Mağusa'ya taşınmıştır. Adanın güvenliği için St.Hilerion, Bufavento ve Kantara Kaleleri inşa edilmiştir.

Kıbrıs adası, XI. yüzyılın sonunda, Haçlı seferleri başladığında Doğu Roma ile Haçlılar arasında iyi ilişkiler yürütmüştür. 1148 yılında Doğu Roma İmparatoru, Venediklilere tanınan ticari ayrıcalıkların Girit ve Kıbrıs adaları için de geçerli olduğunu kabul ederek Latinlerin Kıbrıs adasına yerleşmelerine olanak sağlamıştır.

Tapınak Şövalyeleri Dönemi (1191 – 1192)

Haçlı seferleri sırasında Kıbrıs Haçlı orduları önemli bir duruma gelmiştir. III. Haçlı seferine katılarak adaya gelen İngiltere kralı I. Richard 1191 Mayısında İsaac Comnenesus'un adadaki yönetime son vermiştir. I. Richard, Kıbrıs'a hakim olduktan sonra adayı, Kutsal topraklarını Müslümanlara kaptıran Tapınak Şövalyelerine satmıştır. Şövalyelerin yönetiminden memnun olmayan Kıbrıslıların isyan etmeleri üzerine, şövalyeler, Kıbrıs'ı I. Richard'a geri vermişlerdir. I. Richard bu kez adayı Kudüsün eski kralı olan Fransız asıllı Guy de Lusignan'a aynı fiyata satarak adadaki Luzinyan hakimiyetini 1192'de başlatmıştır.

4 - Kıbrıs

Luzinyan Dönemi (1192 – 1489)

1192-1489 yılları arasında Luzinyan (Lusignan) soyundan gelen kral ve kraliçeler, Kıbrıs adasını yönetmişlerdir. Luzinyanlar devrinde Kıbrıs Haçlılarla Antakya ve Trablus Haçlı devletleri için vazgeçilmez bir üs olmuştur. Luzinyanlar Lefkoşa'yı merkez yaparlar ve Kıbrıs Latin başpiskoposluğunu burada kurarlar. Ayrıca Lefkoşa'ya bağlı Baf, Mağusa ve Limasol kentlerinde birer Latin piskoposluğu açılır. 1260 yılında ise Papa Alexander, yayımladığı "Bulla Cypria" adlı bildirge ile Latin başpiskoposunu tüm adanın tek dini lideri ilan eder. Bu durum, Ortodoks olan Kıbrıslılar arasında huzursuzluk yaratmış ve zaman zaman yönetime karşı isyan etmelerine neden olmuştur.

Luzinyan kralları Haçlı seferlerine lojistik destek sağladıkları gibi kimi seferlere de askerleriyle katılmışlardır. Kıbrıs krallarının haçlı zihniyetine yatkın politikaları yüzünden Kıbrıs adası, zamanla Yakın Doğu'dan kovulan Haçlıların sığınak yeri olmuştur. Yaşadıkları toprakları Müslümanlara kaptıran Tapınak ve Hospitailer şövalye tarikatları da bir süre için tarikatlarını Kıbrıs adasına taşımış ve Kıbrıs'ta bulundukları sürede adanın siyasi hayatında etkin rol oynamışlardır.

1250-1517 yılları arasında Mısır ve Suriye'de hüküm süren ve Haçlılarla mücadele eden Memlükler, Yakın Doğu'daki Haçlıların en önemli üsleri konumunda olan Kıbrıs'a zaman zaman akınlar düzenlemişlerdir. Sultan Barsbay adaya sefer düzenleyerek 1426 yılında Limasol, Larnaka ve Lefkoşa'yı ele geçirmiştir. Bu seferler sırasında Kıbrıs'ın Luzinyan asıllı kralı Janus da esir alınmıştır. Ancak Memlükler Kıbrıs'ta kalmamış, yalnızca adadan yıllık 8.000 duka vergi alarak Luzinyan krallarının Kıbrıs'ı yönetmelerine izin vermişlerdir.

Memlükler Luzinyan krallarının adayı yönetmelerine izin vermelerine karşın, Luzinyanlar giderek güçlerini kaybetmişlerdir. Luzinyanlar döneminde Cenevizliler de adaya hakim olmaya çalışmışlar ancak 1374'de yalnızca Mağusa'yı ele geçirip buraya yerleşmişlerdir. Kıbrıs Adası üzerinde, Papalık ve İtalyan kent devletlerinin giriştikleri mücadeleler sonucunda Kıbrıs'ın tarih sahnesinde bu sefer Venedikliler görülmeye başlamıştır.

Venedik Dönemi (1489-1570)

Kıbrıs Kralı II. Jacques'ın 1484 yılında ölmesiyle, beş yıl Kıbrıs'ı yöneten Venedikli Kraliçe Katerina Kornaro, yönetimi Venedikliler'e bırakır. Venedikliler Kıbrıs'ı bir Askeri valiyle yönetirlerse de adayı yönetmekte zorlanırlar. Hastalıklar, doğal afetler, 1491 yılındaki depremler, Venedik yönetimini zora sokmuştur. Bu zorlukjlarla beraber Kral Janus zamanında, Memluklulara 8000 Duka Altın vergi vermeye devam ederek egemenliklerini sürdürmeye çalışırlar.

Osmanlı Dönemi (1570-1878)

1517 tarihinde Mısır'ı fetheden Yavuz Sultan Selim, Şam'da Venedikliler ile bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşmaya göre, Memluklara verdikleri 8000 Duka Altın vergiyi bundan sonra, Osmanlılara verilmeye başlarlar. Böylece, Kıbrıs bir anlamda Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmış oluyordu. Venedikliler çok güçlü olmadıklarından, adada üstlenen korsanlar, bölgeden geçen ticaret ve hacıları taşıyan gemilere saldırıyor ve yağmalıyorlardı. II. Sultan Selim zamanında, Kıbrıs halkının da Osmanlı İmparatorluğuna başvurması üzerine, Şeyhül İslam Ebussuud Efendi, Venediklilerin verdikleri sözü yerine getirmedikleri gerekçesiyle adanın fethedilmesi için bir fetva yayımlamıştır.

Kıbrıs'ın fethinde, başkomutan Lala Mustafa Paşa, donanma komutanı olarak da Piyale Paşa görevlendirilmiştir. Osmanlı ordusu, 2 Temmuz 1570 tarihinde Limasol'u, 4 Temmuz 1570 'de Tuzla'yı, 9 temmuz 1570 'de Girne kalesini, 9 Eylül 1570'de Lefkoşa'yı ve 12 Eylül 1570 tarihinde Baf'ı ele geçirmiştir. Daha sonra Osmanlı İmparatorluğu ordusu Mağusa'yı kuşatmıştır. Mağusa, Osmanlı'nın modern silahlarına karşı uzun süre direnmiş ancak 1 Ağustos 1571 tarihinde Mağusa da teslim olmuştur. Böylece ada tümüyle Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Kıbrıs'ı, yerleşime açarak, sosyal ve kültürel gelişmeyi sağlayacak mimari eserlerin yapımına girişmiş ve Adanın azalan nüfusunun artırılması için Anadolu'dan zenaatkarlar ve topluluklar getirmiştir. Kıbrıs'taki toprak yönetimi, Osmanlı yönetimindeki diğer ülkelerde de olduğu gibi vakıflar kurularak gerçekleşmiştir. Osmanlılar adada pek çok han, hamam, cami, mescit, tekke, kütüphane, çeşme, su kemeri gibi sanatsal yapılar yapmışlardır. Aynı zamanda, eskiden kalma yapılarda gerekli onarım ve eklentiler yapılarak geliştirilip kullanılmıştır.

1877 yılında Ruslar, Osmanlı İmparatorluğuna savaş açar, 3 Mart 1878 tarihinde Ruslarla, Yeşilköy Antlaşması imzalanır. Bu arada İngiltere, Ruslara karşı Osmanlılara yardımcı olmak amacıyla, 4 Haziran 1878 ile 1 Temmuz 1878 tarihlerinde Osmanlılarla gizli antlaşmalar imzalar. Adanın yönetimi Osmanlılar tarafından geçici olarak 22 Temmuz 1878 tarihinde İngiltere'ye bırakılır. İngiltere, Kıbrıs'ta kaldığı sürece Osmanlı İmparatorluğuna, birinci yıl için 22.936 kese altın (87.799 İngiliz Sterlini), ikinci yıl için ise, 92.799 Sterlin kira ödemeyi de kabul eder.

Adada 308 yıl süren Osmanlı İmparatorluğu dönemi, böylece geçici de olsa son bulur. Osmanlı İmparatorluğunun, I. Dünya Savaşında İttifak Devletleri safında yer almasını fırsat bilen İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde adayı tamamen ilhak etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra 23 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşmasıyla, İtilaf Devletlerince resmen tanınan Türkiye Cumhuriyeti, bu anlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleri gereğince Kıbrıs'ın İngilizlere ilhakını kabul etmiştir.

6 - Kıbrıs

İngiliz Sömürge Dönemi (1878 – 1960)

İngiliz sömürge döneminde, adada yaşayan Rumlar, Yunanistan'ın kışkırtma ve desteğiyle 1931 yılında isyan ederek, adayı Yunanistan'a bağlamak istediler. Barışçı yollarla "Enosis"i gerçekleştiremeyen Kıbrıslı Rumlar, 1953 yılında "EOKA" terör örgütünü kurdular. 1 Nisan 1955'de yayınladıkları bildiriyle Grivas'ın komutasındaki EOKA örgütü, "İngiliz ve Türkleri düşman kabul edip yok edeceklerini" ve amaçlarının, Yunanistan ile birleşmek olduğunu açıkladılar. Önceleri, İngiliz askerlerine ve ailelerine saldıran Rumlar, daha sonra bu saldırılarına Türkleri de kattılar. Enosis uğruna çok sayıda masum İngiliz ve Türk Rumlar tarafından öldürüldü.

İngiltere "EOKA"yı önemsememiş ve gerekli önlemleri almamıştır. Giderek artan şiddet eylemleri karşısında korunma gereği duyan Kıbrıslı Türkler 1 Ağustos 1956 tarihinde "Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı"nı (TMT) kurmuştur. TMT Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına karşı başarılı mücadeleler yapmıştır. Şiddet eylemlerin tırmanması üzerine İngiltere, Makarios ve Rum liderlerle "Self-Government" üzerinde anlaşmaya çalışmıştır. Bu öneri kabul görmeyince, İngilizler Makarios ve Kipriyanu'yu sürgüne göndermiştir. Ardından İngiltere adanın Türk ve Rum tarafları ile birlikte Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından ortak yönetilmesini önermiştir. Bu öneri, Yunanistan tarafından ret edilmesine karşın, İngiltere planı uygulamaya koymuştur. Türkiye temsilcisinin 1 Ekim 1958'de resmen ve fiilen görevine başlaması sonucu Yunanistan görüşme masasına oturmak zorunda kalmıştır.

Türkiye ve Yunanistan dışişleri bakanları Zürih'te bir araya gelerek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusunda anlaştılar ve Türkiye Cumhuriyeti başbakanı Adnan Menderes ve Yunanistan başbakanı Karamanlis 11 Şubat 1959'da 27 maddelik Zürih Anlaşması'nı imzaladılar. Kıbrıs Türk ve Rum liderleri de 19 Şubat 1959'da Londra Anlaşması'nı imzalayarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusunda anlaştılar. Bu anlaşmalara göre hazırlanan Kıbrıs Anayasası'nın kabulüyle 15-16 Ağustos 1959 gece yarısı "Kıbrıs Cumhuriyeti" ilan edildi. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanıyla Yunanistan "Enosis", Türkiye de "Taksim" tezinden vazgeçmiş oldu.

Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan 3 yıl sonra, Rumlar Türk toplumuna saldırmaya başladılar. Kanlı Noel olarak anılan 1963 yılbaşında Rumlar masum Türkleri evlerinde katlettiler. Bu olay Türk tarafının devlet yönetiminden çekilmesine neden oldu.

15 Temmuz 1974'te Yunanistan cunta hükümetinin yönlendirme ve desteği ile EOKA lideri Nikos Sampson Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı darbe yaparak iktidarı ele geçirdi ve Enosi'i ilan etmek istedi. Sampsonu'un bu darbesi, Kıbrısın bağımsız bir devlet olmasının istenmediğini, Yunanistan'a bağlanmasının istendiğini açıkça gösteriyordu.

Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs adasındaki gelişmeleri ve Yunanların adım adım Enosis'e giden tutumunu kaygıyla izliyordu. Bu nedenle Garanti Anlaşmasının 4. maddesine dayanarak, Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan kırımı önlemek için 20 Temmuz 1974 tarihinde "Kıbrıs Barış Harekatı"nı yapmak zorunda kaldı. O günün Başbakanı Bülent Ecevit adaya çıkan Türk Askerlerinin "*Sadece Kıbrıslı Türkler'e değil, Kıbrıslı Rumlara da barış getirdiğini*" söylemiştir. Türklerin 12 yıl süren ızdıraplı günleri bitmiş, Türkiye'nin güvencesiyle mutlu bir yaşam ortamı sağlamıştır. Geçici Türk yönetimi, gerçekleştirilen Barış Harekatından sonra, Ada' da meydana gelen Kuzeyden Güneye Rum göçlerini ve Güneyden Kuzeye Türk göçlerini düzenlemek açısından yeterli olamayınca ve siyasal gelişmeler nedeniyle zorlanınca 1 Ekim 1974 tarihinde "Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi" kurulmuştur.

20 temmuz 1974 Barış Harekatından sonra, Türkler kuzeyde ve Rumlar güneyde ayrı ayrı yaşamaya başladılar. 13 Şubat 1975 tarihinde ise, Otonom Türk Yönetim Kurulu ile Meclisinin ortak toplantısında "Kıbrıs Türk Federe devleti"'nin ilan edilmesi kararı alındı. Bu kararın alınmasında, 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa'sının, Türk Toplumuna sağladığı hakların, Rumlar tarafından sürekli engellenmesi ve Rumlarla bir arada yaşama olanağının kalmamış olması etkili olmuştur. İki toplumun, yan yana fakat ayrı bölgelerde, bir federasyon çatısı altında yaşamaları düşünülmüştür. Türk Federe Devleti Başkanlığına da Rauf R. Denktaş getirilmiştir.

Rum Yönetiminin, Kıbrıs'ta tek meşru hükümet olarak kendilerini görmeleri ve Barış Anlaşmaları toplantılarında alınan kararları kabul etmemeleri, Türk Halkının ortaklık statüsünü reddetmeleri, görüşmeleri sürekli engellemeleri 13 Mayıs 1983 tarihinde BM Genel Kurulundan çıkarttıkları tek yanlı karar ve Avrupa Konseyi Danışma Meclisinde yaptıkları kabul edilemeyecek çıkışları, Türk Halkının sabrını taşırmış ve Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi karar alarak, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC)" 15 Kasım 1983 tarihinde ilan etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, yeni kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanıyan ilk ülke olmuştur.

1984 tarihinden günümüze kadar gerek BM nezdinde, gerek garantör devletler ve AB nezdinde, yapılan çözüm çalışmalarının sonucunda, 15 Kasım 2002 tarihinde BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Kıbrıs'a gelerek taraflarla görüşmüştür. BM Genel Sekreteri, Kıbrıs Rum Kesimi Lideri Glafkos Klerides'le görüştükten sonra KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'la da bir araya gelmiştir. Annan, Kıbrıs'ta sorunun çözümü için, daha ileri bir adım atılmasını sağlamaya çalışmıştır. 24 Nisan 2004 tarihinde Kofi Annan'ın hazırladığı "Annan Planı" her iki toplumda referanduma sunulmuştur. Kuzey Kıbrıs'ta % 64.91 Evet, % 35.09 hayır, Güney Kıbrıs'ta %75.83 hayır, % 24.17 evet oyu çıkmıştır. Böylece Kuzey Kıbrıs % 64.91 evet oyu vererek Annan planına destek verdiğini ve çözümden yana olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Uluslararası alanda tanınan tek yönetim olan Kıbrıs Cumhuriyeti, adanın güneydeki %60'lık kısmını yönetmektedir ve 1 Mayıs 2004 tarihinden bu yana Avrupa Birliği üyesidir. Yalnızca Türkiye tarafından diplomatik olarak tanınan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, adanın kuzeydeki üçte birlik kısmını (toprakların yaklaşık %36'sını) elinde tutmaktadır. Birleşmiş Milletler kontrolündeki Yeşil Hat, bu iki tarafı birbirinden ayıran ve ada yüzölçümünün yaklaşık %4'ünü oluşturan bir tampon bölgedir. Akrotiri ve Dikelya adlı iki bölge askeri amaçlarla İngiliz egemenliği altında kalmaya devam etmekte olup, bunlar topluca Akrotiri ve Dikelya Egemen Üs Bölgeleri'ni oluşturmaktadır. Egemen Üs Bölgeleri adanın güney kıyısında yer alır ve toplamda 254 Km^2'lik bir alanı, yani adanın %2,8'ini kapsar.

Demografi

Kıbrısın tarihi dikkatlice okunduğunda şu hususlar öne çıkmaktadır:

- Adaya ilk yerleşenler Akalar, Dorlar ve Fenikeliler'dir. Bunların yerleşim dönemleri MÖ 1050-750 arasına denk gelmektedir.
- MS 58-1191 arası Romalılar adaya egemen olmuşlardır. Bu dönemde bazı Romalıların adaya göç ettirilmiş oldukları düşünülebilir.
- Luzinyan ve Venedikliler döneminde bazı Latin halkların adaya yerleştikleri de düşünülebilir.
- Osmanlı döneminde (1570-1878) Anadoludan Kıbrıs'a zanatkarlar ve bazı halkların göç ettirildiği bilinmektedir.

Yukarıdaki gerçekler bilindiğine göre Kıbrıs halkının bu halkların karışımından oluştuğu söylenebilir. Bu halkların bir grubu Müslüman bir grubu Hıristiyandır. Hıristiyanlar çoğunlukla Ortodok'tur ve Yunanca konuşurlar. Müslümanlar Türkçe konuşurlar. Bu sonuca göre Adada yaşayan Müslümanlara Türk diyebiliriz ancak Ortodokslara Rum demek ya da Yunan demek doğru olmaz. Yunan demek kesinlikle doğru değildir, olsa olsa, Romalı anlamında Rum diyebiliriz.

15 Temmuz 1974'te EOKA lideri Nikos Sampson Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı darbe yapması Kıbrıs Ortodokları ile Yunanların aynı görüşte olmadıklarını açıkça göstermektedir. Diğer bir deyişle Kıbrıs Rumların kendilerini Yunan saymadıklarını göstermektedir. Ayrıca Makarios'un bağımsız Kıbrıs istediği de bilinmektedir.

Kıbrıs Anılarım

Okumaya başladığım 1954 yılında, Kıbrıs konusunun gündeme geldiğini, her yerde "*Kıbrıs Türktür Türk Kalacaktır*" yazılarını hatırlarım.

1958 yılında Londra ve Zurih Antlaşmaları ile Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Devletinin kurulması bir süre sakin bir dönemi başlatmıştı.

1960 lı yıllarda, azgın Rumların yaptıkları katliamları, hergün gazetelerde okuyordum. Bu azgınlığı durdurmak üzere dönemin başbakanı İnönü Türk jetlerini adaya gönderip Rumlara gözdağı verdi. Bunun ardından ABD başkanı Jonson o yakışıksız mektubunu gönderdi. İnönü'nün yanıtı "*Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye bu yeni dünyada yerini alır*" biçiminde oldu.

1960 da Deniz kuvvetlerinin neden Kıbrısa gitmediklerini ya da gidemediklerini 1968 yılında Gölcük Tersanesinde staj yaparken öğrendim. ABD'nin hibe olarak verdiği savaş gemileri birer hurdaydı ayrıca çıkarma gemimiz de yoktu. "Kendi gemini kendin yap" sloganı ile beşlatılan çalışmaların sonunda yeteri sayıda çıkarma gemisi yapıldı.

Rumlar, Türkiye'nin Ada'ya çıkarma yapamayacağını, buna kalkışırlarsa dostlarının bunu engelleyeceğini düşünerek azgınlıklarını artırdılar. Akıllara kazınmış olan kanlı noel katliamlarını yaptılar.

Artık çıkarma yapmak için hazırlıklar ilerlemişti. Ada ile iletişimi sağlayacak röle istasyonu kurulmuştu. Bu iletişim hattını zamanında başarıyla kuran Hacim Kamoy daha sonra Aselsan genel müdürü olacaktı.

Yunan cuntası adaya gidip Makariyos'u uzaklaştırıp yönetime el koyduğu ve Ada'yı Yunanistan'a bağlamaya karar verdiğinde Türkiye garantör devlet olarak İngiltere ile görüşme isteğinde bulundu. Önce Ecevit ardından Dışişleri bakanı Turan Güneş, görüşmelerde bulundu. Turan Güneş görüşmelerden olumlu bir sonuç alamayınca Başbakan Ecevit'e "*Ayşe tatile çıksın*" mesajını gönderdi. Bu mesajın ardında Kıbrıs Barış Harekatı başladı. 20 Temmuz sabahı Üniversiteye gittiğimde herkeste büyük bir rahatlama olduğu hissettim. O gün kimse birşey yapmak istemedi; herkesin kulağı radyodaydı.

Barış Harekatı bir ara durakladı ancak yaklaşık 6 gün sonra Türk askeri adaya barışı getirmişti. Bu arada fısıltı haberler, kendi gemimizi batırdığımızı söylüyordu. Bunun nedeni sonra belli oldu. Neden kuvvetler arası iletişim eksikliği idi. Yıl 1990'a geldiğinde bu ve diğer eksiklikleri çözmek amacıyla başlatılan "Uzun Ufuk" projesinde görev aldım. Bu dönemde Kıbrıs Barış harekatı sırasında filosu batan Amiral Güven Erkaya ile tanışma ve çalışma şansım oldu.

Kıbrıs sorunu henüz sonuçlanmadı ancak artık masum Türklerin barbar Rumlar tarafından öldürüldüğünü artık duymuyorum.

Coğrafya

Kıbrıs, Sicilya ve Sardinya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adası olup, Kuzey Doğu Akdeniz bölgesinde kuzeye doğru Anadolu Platosu ve güneye doğru burnuyla Afrika tabakasının arasında yer alır. Kıbrıs Adası'nın yüzölçümü, 9251 Km² olup doğu-batı uzunluğu 225 Km ve kuzey-güney uzunluğu 96,5 Km'dir. Kıbrıs Adası, kuzeyinde Türkiye'ye 60 Km, doğusunda Suriye'ye 100 Km ve Lübnan'a 150 Km ve güneyinde Mısır'a 330 Km uzaklıktadır. Ada, Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının geçiş noktası ve büyük uygarlıkların oluştuğu merkezi bir noktada yer alır.

Bilimsel kaynaklara göre Kıbrıs Adası'nın 3 milyon yıl önce oluştuğu ve adada canlıların da aynı dönemde ortaya çıktığı tahmin ediliyor. Adada ilk yaşam kanıtlarına ilişkin izler Beşparmak Dağları'nda bulunmuştur. Ada Anadolu'ya çok yakın olduğu için buradaki insan yerleşiminin MÖ 8000'den Anadolu'dan gelenler tarafından kurulduğu olasıdır.

Kıbrıs adası, girintili çıkıntılı yapısı ve 782 km uzunluğundaki sahilleriyle kendine özgü bir jeolojik yapıya sahiptir. Kıbrıs 35º kuzey enlemi ve 35º doğu boylamı üzerinde yer alır. Ada kuzeyinde Kormakiti Yarımadası'ndan başlayarak Karpas Yarımadası'na doğru uzanan ve en yüksek zirveleri 1000 metreyi aşan Girne ve Karpas Dağları, güneyinde Trodos Dağları ve bunlar arasında 100 Km uzunluğunda, 10–15 Km genişliğinde bir alçak sahadan meydana gelir. Adanın doğuda ve batıda uç noktalarını oluşturan Andreas ve Drepe burunları arası 227 Km ve güney ve kuzey yönündeki uç noktaları olan Gata ve Kormakiti burunları arası 97 Km'dir. Ada, yapı ve yeryüzü şekilleri ile Anadolu'nun Toros sistemi içinde kabul edilir. Hatay'daki dağ ve ovalar 130 Km güney batıda, Kıbrıs'ta deniz seviyesi üzerine çıkarak aynı özelliklerle devam eder. Derinliği birkaç yüz metrelik bir denizaltı platformu ile Anadolu'ya bağlı olan adanın temeli batıda ve güneyde 2000 metreden daha derin denizaltı çukurlarıyla çevrilmiştir.

Kıbrıs Adası'nda yer alan Trodos dağı, karışık bir jeolojik oluşum ile deniz seviyesinin 8000 m altında ve 2000 m göğe doğru uzanan 90 milyon yıllık okyanus kabuğu ofyolit (ophiolit) dilimidir. Yakın dönemlerde jeologlar, çam kaplı Trodos Dağları'nın tam bir okyanus litosferinin enine kesitini gösterdiğini ortaya çıkardılar.

Bu coğrafik özellikleri ve yeryüzü şekillerinden dolayı Kıbrıs Adası, tarıma elverişli bir iklim yapısına sahiptir. Adada, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Yağışlar alçak bölgelerde yıllık 300 mm iken Trodos dağlarında yıllık 1000 mm'dir ve adaya su sağlar. Adadaki doğanın bu özelliği, birçok sebze ve meyve çeşidinin hatta tropik muz ve avokado yanında soğuk iklimlerde yetişen elma ve kiraz'ın da bu adada yetişmesine olanak sağlar. Özellikle Kuzey Kıbrıs bölgesi tarımsal verimlilik açısından bu sebze ve meyve çeşitliliğinin en güzel örneklerini sunar. Kıyı bölgesindeki narenciye ağaçlıkları dağlık bölgelere doğru

uzanan zeytin ve Keçiboynuzu ağaçları tarımsal çeşitlilik ve gelir kaynakları sağlamak açısından önemlidir. Tarihsel olarak da Kıbrıs bir tarım ülkesidir. Adanın ormanları, tarım üretimi, doğal güzellikleri Kıbrıs'ı yaşamak için çekici bir yer haline getirmiştir. Adada en büyük endüstri tarımdır ve Kuzey Kıbrıs için de bu geçerlidir. Kuzey Kıbrıs'ta tarım iki türlü yapılmaktadır. Yağmura dayalı veya kuru toprak tarımı ile tahıl ürünleri, hayvan yemi saman, tütün, zeytin, keçiboynuzu, badem ve şaraplık üzüm yetiştirilir. Sulama tarım ile narenciye, kışın yaprakları dökülen ağaçların meyveleri, patates, sebze, sofralık üzüm ve muz yetiştirilir. Kuzey Kıbrıs'ta 1,5 milyon zeytin ağacı vardır. Kuzey Kıbrıs'ta özellikle kıyı kesimlerinde keçiboynuzu ağırlıklı olarak görülür.

Kuzey Kıbrıs, şarap üreticiliği konusunda da önemli bir geçmişe sahiptir ve tahıldan sonra en önemli üreticiliği şarap konusundadır. Özellikle Karpaz bölgesi ve Girne'deki dağlık bölge şarap üreticiliği konusunda ünlüdür. Kara üzüm ve az ölçüde de beyaz üzüm yetiştirilir. Bu üzümler genellikle şarap üretimi için kullanıldığı gibi kurutulmuş üzüm olarak ve alkol üretiminde de büyük ölçüde kullanılır. Şarap üretimi genellikle köylerde ve modern makinelere sahip olan kooperatiflerce yapılır. Sofralık üzüm de aşağı bölgelerde yetiştirilir ve ihraç için yetiştirilen sultana üzümleri en başta yer alır. Eşsiz doğal çevre, mineral zenginlik ve stratejik coğrafi konumu adanın tarihsel ve kültürel evrimindeki en önemli etkenlerdir.

Kıbrıs adası ilkçağ'ın başlangıcında yoğun ormanlarla kaplı olduğu, fakat bakır ve gümüş madenlerinin işletilmesi, gemi inşaatı ve Mısır gibi ormanları olmayan ülkelere yapılan odun ihracatı yüzünden ormanlarının büyük kayıplara uğradığı bilinmektedir.

Su Sistemi

Adanın büyük bir bölümünde, su sıkıntısı çekilmektedir. Bu durum geleneksel olarak, erozyon yoluyla adanın su sistemine zarar veren ormansızlaşmaya bağlanmaktadır.Adada Trodos Dağları'nda doğan ve her yöne doğru akan akarsuları ağı mevcuttur. Yialias ve Pedhieos nehirleri Mesaoria Ovası boyunca doğuya, Gazimağusa Körfezi'ne doğru akarlar. Serraghis Nehri ise kuzeybatıya, Güzelyurt Ovası'na doğru akar. Bununla birlikte, adadaki tüm akarsular yaz aylarında kurumaktadır. Tarım alanlarına su ulaştırmak amacıyla kapsamlı bir baraj ve su kanalı sistemi inşa edilmiştir.

Merkezdeki Mesaoria Ovası adanın tarımsal merkezidir ancak bu bölgenin buğday ve arpa üretimindeki verimliliği büyük ölçüde kış yağışlarına bağlıdır. Diğer ürünler ise sulama yoluyla yetiştirilir. Her iki ucu da denize açılan bu geniş ve merkezi ova, bir zamanlar zengin ormanlarla kaplıydı. Ancak antik çağdaki yelkenli gemiler için kereste sağlamak adına bu ormanlık alanlar yok edilmiştir.

KKTC Su Sağlama Projesi

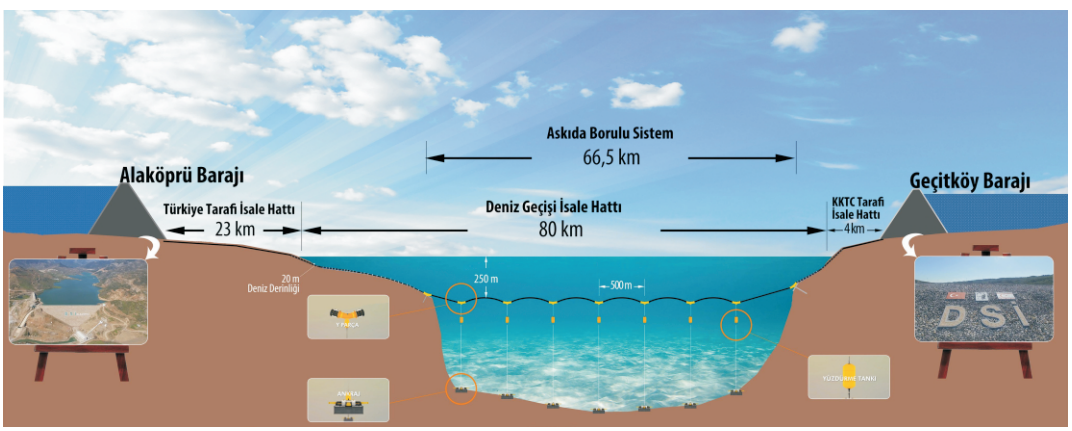
KKTC'nin susuzluğunu gidermek amacıyla Toros Dağları'nın suyunun Akdeniz'den boru ile aktarılarak KKTC topraklarına taşınması projesi 1991 gündeme gelmiştir. Bu proye gerçekleştirildiğinde KKTC'ye yılda 75 milyon m^3 su sağlanmaya başlanmıştır.

KKTC'ye Türkiye'den su sağlanması projesi

Proje kapsamında ilk olarak Anamur Çayı üzerinde, 130,5 milyon m^3 depolama kapasitesi olan, 88 m yükseklikte Alaköprü Barajı inşa edilmiştir. Baraj su tutmaya Ocak 2015'te başlanmıştır.

Akdeniz geçişinin, önce deniz tabanından yapılması düşünülmüştür. Tabanda 1.450 metrelik derin vadilerin olması bu projeyi olurlu kılmamıştır. Bunun yerine dünyada ilk kez uygulanacak olan askıda boru sistemi üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Bu projede boruların deniz yüzeyinin 250 m altında, 134 adet askı tarafından taşınması planlanmıştır. 66 Km olan deniz geçişi, herbiri 500 m uzunlukta ve 1.600 mm çaplı yüksek yoğunluklu polietilen borular kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Polietilen boruların üretimi Türk firmalarınca yapılmıştır.

Asma boru sistemi

Türkiye tarafındaki Alaköprü Barajı'nda biriken su 1.500 mm çaplı borular ile 23 km uzaklıktaki Akdeniz kıyısında dengeleme havuzuna ulaşmaktadır. Buradan deniz altı asma boru hattı ile su Güzelyalı terfi istasyonuna ve oradan 3 Km'lik boruyla Geçitköy Barajı'na ulaşmaktadır. Kıbrıs'ta suyun dağıtımı amacıyla Lefkoşa boru hattı, Girne boru hattı, Lefkoşa-İskele-Mağusa boru hattı, İskele-Dipkarpaz boru hattı inşa edilmiştir.

Ada'ya taşınan suyun %50,3'ü (37,76 milyon m^3) içme suyu, %49,7'si (37,24 milyon m^3) sulama amaçlı kullanılması hedeflenmiştir. Kuraklıktan ve sulama suyu yetersizliğinden dolayı ekonomik olarak kullanılamayan Mesarya Ovası'nın 50 bin dekarlık kısmı sulanmaya başlanmıştır.

Maliyeti 1,2 milyar ABD doları olan projede Torosların suyu adaya ulaşmıştır. 28 Ekim 2015 tarihinde Lefkoşa'da açılış töreni yapılmıştır.

İklim ve Doğal Yaşam

Kuzey Kıbrıs'ın iklimi Akdeniz iklimidir. Yıllık ortalama sıcaklık 25,6 ºC'dir. En düşük sıcaklık ise 13,9 ºC'dir. Bitki örtüsü bakımından Akdeniz ikliminin etkisinde gelişmiş zengin bir Akdeniz florası görülür.

En yaygın ağaç türleri çam, servi, meşe, ardıç ve sonradan Ada'da yetiştirilen okaliptüstür. Portakal, turunç, limon, mandalina, greyfurt gibi narenciye ürünleri yanında, çeşitli sebzeler ile meyveler, zeytin ve keçiboynuzu ağaçları yetişir.

Ülkede yetişen 1300 bitki arasından 21 tanesi endemiktir. Farklı türdeki orkideleri ve Kıbrıs Lalesi ender bitkileri arasındadır. Bitki örtüsü hayvancılık için uygundur. Küçükbaş, büyükbaş ve kümes hayvancılığı yaygın olarak bütün bölgelerde yapılmaktadır.

Kuzey Kıbrıs sahilleri, yılın belirli aylarında, Akdeniz'de nesli tükenmekte olan deniz kaplumbağalarına (Caretta caretta ve Cheloniamydas) ev sahipliği yapmaktadır. Karpaz milli parkında eşekler özgürce yaşamaktadır.

14 - Kıbrıs

Lefkoşa

Lefkoşa Kıbrıs'ın başkentidir. Günümüzde Yeşil Hat ile bölünen kentin kuzey kesimi, KKTC'nin başkentidir.

Lefkoşa 5.500 yılı aşkın süredir kesintisiz bir yerleşim yeri olmuş ve X. yüzyıldan beri Kıbrıs'ın başkentliğini yapmaktadır. Kıbrıs'ın 1960 yılında İngiliz yönetiminden bağımsızlığını kazanmasından üç yıl sonra, Kıbrıslı Rumların başlattığı "Kanlı Noel" katliamı ada genelinde toplumlararası şiddeti tetiklemiştir. Bunun sonucu olarak 1964 yılında Lefkoşa Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplulukları arasında ikiye ayrılmıştır. Kuzey kesimi Türk, güney kesimi Rum tarafıdır.

Kıbrıs Cumhuriyetinin, Türkiye, İngiltere ve Yunanşistan'ın garatörlüğünde kurulmasından on yıl sonra, 14 Temmuz 1974'te, adayı Yunanistan'a bağlamayı amaçlayan ve Yunan cuntası tarafından desteklenen darbenin arkasından, 20 Temmuzda Türkiye Kıbrısa Barış Harekatı'nı başlatmıştır. Barış Harekatının ardından ada, Lefkoşa'nın içinden doğu-batı yönünde geçen bir sınır çizgisiyle güney Kıbrıs Rum bölgesi ve kuzey Türk bölgesi olmak üzere ikiye bölünmüştür.

Etimoloji

Lefkoşa adının MÖ 312-285 yıllarında kenti yeniden inşa ettiği rivayet edilen Mısır Firavunu Ptolemaios Soter I'in oğlu Lefkos (Lefkotheon) adından türetildiği söylenmektedir. Lefkotheon adı zamanla evrilerek Türkçede Lefkoşa halini almıştır.

Tarihçe

Lefkoşa'nın tarihi, Eski dönem, Roma dönemi, Venedik dönemi, Osmanlı dönemi, İngiliz Sömürge dönemi ve Yakın dönem olarak ele alınabilir.

Eski Dönem

Lefkoşa, ilk yerleşimcilerin verimli Mesarya Ovası'na yerleştiği ve Tunç Çağı'nın başlangıcına denk gelen MÖ 2500 civarından bu yana kesintisiz bir yerleşim yeri olmuştur. Ledra kent devleti de Lefkoşa bölgesiyle ilişkilendirilmektedir. Miken dönemine ilişkin kalıntıların çoğu, Lefkoşa kent merkezinin 6 Km güneydoğusunda yer alan ve Leondari Vounò olarak da bilinen Ayia Paraskevi tepesinde bulunmuştur.

Ledra'nın, Truva Savaşı'nın sona ermesinin ardından Akalar tarafından kurulan antik Kıbrıs'ın on iki krallığından biri olduğu söylenmektedir. Krallığın ömrü kısa olmuştur. MÖ 672 tarihli bir Asur metninde "Lidir" olarak geçen ve Kıbrıs'a bağlı bir vasal siyasi yapı olan yerleşimin, genellikle modern şehrin bulunduğu yere daha yakın olan kalıntılarla aynı yer olduğu kabul edilir. Bu yapının hükümdarı Onasagoras'ın (Asurca kayıtlarda Unasagusu), Asur kralı Esarhaddon'a haraç ödediği kayıtlara geçmiştir.

MÖ 330 yılına gelindiğinde Ledra, pek de önemli olmayan küçük bir kasaba olarak kayıtlarda yer almaktadır. Yerleşimin, ekonomik ve siyasi açıdan yakındaki Chytri kasabasına bağımlı olduğu düşünülmektedir. Sakinlerinin başlıca geçim kaynağı tarımdı ve bu dönemde Ledra, fazla büyüyememiştir. Bazı kaynaklar, kasabanın MÖ 280 civarında Mısır Kralı I. Ptolemaios Soter'in oğlu Leucos tarafından yeniden inşa edilip geliştirildiği söylenmektedir.

Roma Dönemi

IV. yüzyıla gelindiğinde kent Ledron, Leuteon veya Leucotheon adlarıyla bilinen bir piskoposluk merkezine dönüşmüşmüştür. Kentin piskoposu Aziz Triphyllius, Aziz Spyridon'un öğrencisiydi. Arkeolojik bulgular, kentin erken Hristiyanlık döneminde giderek önem kazandığını ve görece refah düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Kıbrıs'ın başkenti Salamis'in 647 yılındaki Arap akınları sırasında yıkılması ve diğer kıyı yerleşimlerinin büyük zarar görmesinin ardından, yerleşim yerleri içerilere kaydırılmaya başlanmıştır. Böylece iç kesimdeki kasabalar önemli olmaya başlamıştır. Lefkoşa bunlardan biridir. Mesarya Ovası'ndan gelen tarım ürünlerinin pazara sunulduğu bir merkez olmuştur. Bol su kaynaklarına sahip olması da kente ek bir üstünlük sağlamıştır. Doğu Romalılar kıyı kasabalarının sık sık akınlara hedef olması nedeniyle, adanın idari merkezini öncelikle güvenlik gerekçesiyle Lefkoşa'ya taşıdılar. O tarihten (965) sonra kent, Kıbrıs'ın başkenti olarak kaldı ve Doğu Roma valisinin yönetim merkezi işlevini gördü. Son vali, adada kendini imparator ilan eden ve 1183'ten 1191'e kadar hüküm süren İsaakios Komnenos idi.

1211 yılına ilişkin kayıtlar, Lefkoşa'nın o dönemde henüz surlarla çevrili bir kent olmadığını göstermektedir. Bu durum, Doğu Romalıların kentin konumunun savunma amaçları için yeterli olacağını düşünerek kapsamlı surlar inşa etmediklerine işaret eder. Bununla birlikte Doğu Romalılar, kentin içinde görece zayıf bir kale inşa etmişlerdi. Doğu Roma yönetimi altında ekonomi büyük ölçüde tarım ürünleri ticaretine dayanıyordu ancak imparatorluk yönetiminin varlığı sayesinde kentte lüks eşyalar ve metal ürünler de üretiliyordu.

Selimiye Camisi (Ayasofya Katedrali) (1992)

Üçüncü Haçlı Seferi sırasında 1189'da Kutsal Topraklar'a doğru ilerleyen İngiltere Kralı I. Richard'ın filosu fırtınaya yakalanır ve bu durum onu önce Girit ardından Rodos'a sığınmaya mecbur bırakmıştır. Sicilya Kraliçesi Joan ile Richard'ın müstakbel eşi Navarreli Berengaria'yı taşıyan üç gemi yollarına devam ederler. Gemilerden ikisi Kıbrıs açıklarında batar ancak Joan ve Berengaria'nın bulunduğu gemi Limasol'a ulaşabildir. Joan, Kıbrıs hükümdarı ve Frenklerin düşmanı olan İsaakios Komnenos tarafından esir alınıp rehin tutulmaktan korktuğu için karaya çıkmayı reddetmiştir. Düşmanca bir karşılamadan endişe eden kazazedeler, Richard'ın 8 Mayıs'taki gelişine kadar tam bir hafta boyunca kıyı açıklarında demirli kaldılar. Kız kardeşine ve müstakbel eşine yönelik bu düşmanca tavra öfkelenen Richard, adayı işgal eder; Tremetousia'da Komnenos'u mağlup ederek Lefkoşa'yı ve daha sonra adayı eline geçirir. Ancak kısa bir süre sonra adayı Tapınak Şövalyeleri'ne satar.

Kıbrıs'taki Frenk yönetimi 1192'den 1489'a kadar sürmüştür. Bu dönemde Lefkoşa Orta Çağ Kıbrıs Krallığı'nın başkenti ve Luzinyan krallarının, Latin Kilisesi'nin ve adadaki Frenk

yönetiminin merkezi olarak hizmet vermiştir. Kentin surları ile Gotik tarzdaki Ayasofya Katedrali de dahil olmak üzere çok sayıda saray ve kamu binası bu dönemde inşa edilmiştir. Luzinyan krallarının mezarları da burada bulunmaktadır.

Girne Kapısı (2005)

Venedik Dönemi

Kıbrıs 1489'da Venedik Cumhuriyeti'nin yönetimine girdiğinde, Lefkoşa adanın yönetim merkezi haline geldi. Venedikli valiler, artan Osmanlı tehdidi nedeniyle Kıbrıs'taki tüm kentlerin surlarla çevrilmesini gerekli gördüler. Venedikliler 1567 yılında Lefkoşa çevresinde yeni surlar inşa ettiler. Bu sürede Franklar tarafından yapılmış eski surların yanı sıra Kraliyet Sarayı, diğer özel saraylar ile hem Ortodoks hem de Latin Hıristiyanların kilise ve manastırları gibi Frank döneminin önemli yapılarını da yıktılar. Yeni surlar, on bir burçtan oluşan bir yıldız şeklindeydi. Bu tasarım topçu savaşlarına karşı daha uygundu ve savunmacılara kentin savunması üzerinde daha fazla kontrol olanağı tanıyordu. Surların üç kapısı vardır: kuzeyde Girne Kapısı, batıda Baf Kapısı ve doğuda Mağusa Kapısı.

Pedieos Nehri bir zamanlar Venedik surlarıyla çevrili kentin içinden akıyordu. 1567'de, beklenen Osmanlı saldırısı öncesinde stratejik nedenlerle nehrin yatağı değiştirilerek akışı, yeni inşa edilen hendeğin dışına yönlendirilmiştir.

Osmanlı Dönemi

Kent, 1 Temmuz 1570'te Osmanlı egemenliğine girdi. 22 Temmuz'da Baf, Limasol ve Larnaka'yı ele geçiren Piyale Paşa, ordusuyla Lefkoşa'ya doğru ilerledi ve şehri kuşattı. Kent, 9 Eylül 1570'te düşmeden önce kuşatmaya 40 gün boyunca direndi. Kuşatma sırasında yaklaşık 20.000 kişinin öldüğü söyleniyor. Osmanlıların fethinden önce Lefkoşa'nın tahmini nüfusu 21.000 civarındaydı ancak 1572 tarihli Osmanlı nüfus sayımı verileri, nüfusun 1.100 ila 1.200 arasına düştüğünü göstermektedir. Başlıca Latin kiliseleri (Aziz Sofya Katedrali de dahil olmak üzere) camiye dönüştürüldü.

Sarayönü Meydanındaki Venedik Sütunu

Venedik döneminden kalma Palazzo del Governo (Hükümet Sarayı), Kıbrıs valisi olan paşanın konağı yapıldı. Binanın önündeki meydanın günümüzdeki adı Seraglio Meydanı veya Sarayönü'dür. Saray 1904 yılında yıkıldı ve yerine bugünkü hükümet binaları yapıldı.

Yeni yerleşen Türk nüfus, genellikle eski nehir yatağının kuzey kesimine yerleşti. Kıbrıslı Rumlar ise Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğunun bulunduğu güney kesime yerleştiler. Ermeniler ve Latinler ise şehrin batı girişi olan Baf Kapısı (Paphos Gate) yakınlarına yerleştiler.

Osmanlı geleneğinin sonucu olarak, bazı büyük kiliseler camiye çevrildi. Ayasofya Katedrali Selimiye Camisine dönüştürüldü. Böylece dini yapılar yaşamaya devam etti. Selimiye Camisi Lefkoşanın en önemli dini yapılarından biridir. Osmanlı döneminde kentte yeni kamu binaları yapıldı. Bunlar arasında Büyük Han önemli bir yer tutmaktadır.

İngiliz Sömürge Dönemi

Lefkoşa, Britanya'nın Berlin Kongresi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nu desteklemeyi taahhüt ettiği Kıbrıs Sözleşmesi'nin ardından 5 Temmuz 1878'de İngiliz yönetimi altına girdi. Eski Osmanlı idari merkezinin (Saray) yerini 1904 yılında, mahkemeler, tapu dairesi ile orman, gümrük ve Lefkoşa bölge komiserlerin ofislerini barındıran yeni bir bina aldı. Binanın bitişiğinde Lefkoşa Polis Merkezi bulunurken, karşısında ise Postane ve telgrafhane yer alıyordu. Daha önce Saray yakınındaki çitle çevrili bir avluda bulunan Venedik sütunu, 1915 yazında Saray Meydanı'nın ortasına taşındı ve restore edildi. Lefkoşa sütununun, 1550 civarında dönemin Venedik Dükü (Doge) Francesco Donato onuruna dikildiği düşünülmektedir.

Lefkoşa Uluslararası Havalimanı 1947'de hizmete açıldı. Havalimanı, 1974'te terk edilene kadar kentin hava ulaşım merkezi olarak hizmet verdi.

1955 yılında, Kıbrıs Rumlar adayı Yunanistan ile birleştirme (enosis) amacıyla İngiliz yönetimine karşı silahlı bir mücadeleye başladılar. Bu ayaklanma, bir Kıbrıslı Rum direniş örgütü olan EOKA tarafından yürütüldü ve Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğu tarafından desteklendi. Ancak Yunanistan ile birleşmeyi gerçekleştiremediler ve Kıbrıs 1960 yılında, İngiltere, Yunanistan ve

Büyük han (2005)

Türkiye'nin garantörlüğünde bağımsız devlet olarak kuruldu.

British Colonial Law Courts (2005)

Yakın Dönem

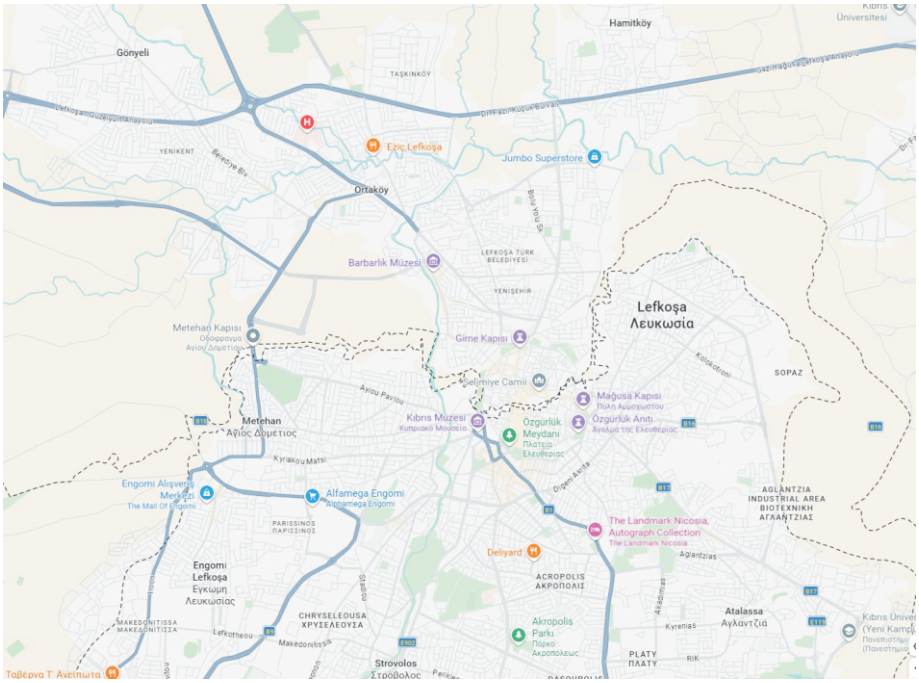
1960 yılında Lefkoşa, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler tarafından ortaklaşa kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başkenti oldu. 1963'te Kıbrıslı Rum liderliği anayasada kendilerine üstünlük sağlayacak değişiklikler yapmaya çalıştı ancak bu çabalar doğal olarak Kıbrıs Türk toplumu tarafından reddedildi. 21 Aralık 1963'te Kıbrıslı Rumlar masum Türkleri katletmeye başladılar. Kıbrıs Rumlarının bu barbar davranışları ancak BM tarafından durdurulabildi ve kent Türk ve Rum bölgesi olarak ikiye ayrıldı. BM subayının kent haritası üzerinde tampon bölgeyi belirleyen çizgiyi çekerken kullandığı kalemin renginden dolayı bölgenin adı "Yeşil Hat" olarak anılmaya başlandı. 1964'te Rumlar tekrar Türkleri öldürmeye başlayınca çok sayıda Kıbrıslı Türk Lefkoşa'nın Türk mahallesine göç etti.

15 Temmuz 1974'te, adayı Yunanistan ile birleştirmeyi amaçlayan Yunan askeri cuntasının öncülüğünde bir darbe gerçekleştirildi. Darbe sonucunda Cumhurbaşkanı III. Makarios görevden uzaklaştırıldı ve yerine Yunanistan destekli ve Enosis yanlısı Nikos Sampson getirildi.

Bu darbe, 20 Temmuz 1974'te Türk ordusunun adaya müdahalesini gerektirdi. Türk ordusu iki aşamalı çatışma sonunda Lefkoşa'nın kuzey kesimi de dahil olmak üzere Kıbrıs topraklarının %37'sini ele geçirdi. Çatışmalar sonucunda ada genelinde her iki tarafı da etkileyen göçler yaşandı.

13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk toplumu, Türk kuvvetlerinin kontrolü altındaki bölgede Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilan etti. 15 Kasım 1983'te Kıbrıslı Türkler Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adıyla bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Kıbrıslı Rumların yaptığı katliamlar, bugün Barbalık müzesinde sergilenmektedir.

Lefkoşa'nın haritası (kesik çizgiler arası tampon bölgeyi göstermektedir.

Görülecek Yerler

Selimiye Camisi

Selimiye Camisi Lefkoşanın en önemli dini yapılarından biridir. Başlangıçta Aziz Sofya Katedrali (Saint Sophia Cathedral) olarak inşa edilen ve Lefkoşa Ayasofyası olarak da bilinen yapı, 1326 yılında bir Katolik kilisesi olarak yapılmış ve 1570 yılında camiye dönüştürülmüştür ve Kuzey Lefkoşa'da yer almaktadır. Tarihsel olarak kentin ana camisi olma özelliğini taşıyan yapının, aynı yerde bulunan bir kilisenin üzerine yapıldığı düşünülmektedir. Kent 9 Eylül'de düştüğünde, Baf Piskoposu Francesco Contarini binada son Hıristiyan vaazını vermiş ve ilahi yardım dilemiş ve halka

Selimiye Camisi (1992)

cesaret aşılamıştır. Kentin alınmasının ardından, yapının içi 15 Eylül'de kılınacak ilk cuma namazına hazırlamak amacıyla yıkamış ve komutan Lala Mustafa Paşa'nın da katıldığı bu cuma namazıyla birlikte katedral resmen camiye dönüştürülmüştür. Aynı yıl içinde yapıya iki minare eklenmiş ayrıca mihrap ve minber gibi İslami unsurlar eklenmiştir.

Caminin ilk imamı, Osmanlı İmparatorluğu'nun Mora bölgesinden gelen Moravizade Ahmet Efendi'dir. Caminin imamları, Lefkoşa'nın fetih yoluyla ele geçirildiğini simgelemek amacıyla, cuma vaazlarında, minbere çıkarken kentin fethi sırasında kullanılan bir kılıcı taşıma geleneğini sürdürmüşlerdir. Osmanlı döneminde adadaki en büyük cami konumunda olan yapı, Osmanlı valisi, idareciler ve ileri gelenler tarafından her Cuma namazı için kullanılırdı. XVIII. yüzyılın sonlarına gelindiğinde, en önde at sırtındaki üst düzey yetkililerin, onları izleyen diğer görevlilerin yer aldığı büyük bir kortej her Cuma camiye gelmekteydi.

Büyük Han

Kıbrıs 1570'li yıllarda, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına geçince Lefkoşa'da inşa edilen han, bu dönemde Yeni Han, Han-ı Cedîd veya Alanya'dan gelen tüccarların burada konaklaması nedeniyle Alaiyeliler Hanı adıyla anıldı. 1878 yılında Kıbrıs'ın İngiltere'nin yönetimine geçmesiyle birlikte hapishaneye çevrildi ve 1903'e dek hapishane olarak kullanıldı. 1903-1947 yılları arasında asıl yapım amacına uygun bir han olarak kullanıldı. Daha sonra , her odada bir ailenin kalacağı şekilde dar gelirli ailelere kiralandı. 1962 yılında, gerek statik, temizlik ve sağlık sorunları yetersiz olduğu gerekçesiyle boşaltıldı.

Restorasyon çalışmalarına 1963'te başlandıysa da Rumların çıkardıkları çatışmalar nedeniyle devam edilemedi. 1982'de tekrar başlayan çalışmalar 2002'de tamamlandı.

Osmanlı han mimarisinin genel özelliklerini yansıtan Büyük Han, iki katlıdır ve sivri kemerli revaklar tarafından desteklenen yapı, avluyu çevreler. Avlunun ortasında köşk mescit bulunur. Osmanlı hanlarında tek bir giriş kapısı olmasına karşın, Büyük Han'ın iki giriş kapısı vardır. Günümüzde Büyük Han çeşitli dükkanların, atölyelerin olduğu, farklı sanatların gerçekleştirildiği, konser ve sergilerin düzenlendiği bir kültür merkezi olarak hizmet vermektedir. Dükkan ve atölyeler arasında geleneksel Kıbrıs el sanatları en büyük kısmı oluşturmaktadır. Bu dükkanların çoğunun kiracısı üreten

Büyük Han (2005)

kadınlardır. Bunlara ek olarak handa Karagöz ve Hacivat oyunları oynanan bir sahne, kahvehane ve restoran bulunmaktadır.

Büyük Han Selimiye mahallesinde yer alır. Lefkoşa'nın geleneksel ticaret merkezlerinden biri olan Asmaaltı Meydanı'nın güneybatısındadır. Batı girişinin önünde meydanlık bir alan, meydanlık alanın karşısında tek odalık dükkanlardan oluşan, 1936'da inşa edilmiş Lefkeliler Hanı yer alır.

Tarihçe

Büyük Han'ın yaptırılışıyla ilgili bilgiler, kaynaklara göre farklılık göstermektedir. Hanın kimin tarafından ne zaman yaptırıldığını doğrulayacak yazılı bir kanıt ya da bir yazıt yoktur. Çoğu kaynakta hanın 1572'de, Osmanlı yönetimindeki ilk Kıbrıs Beylerbeyi Muzaffer Paşa tarafından başka bir yapının üzerine inşa edildiği belirtilmektedir. Muzaffer Paşa'nın kentte genel bir imar faaliyeti başlattığı, bu doğrultuda adaya İstanbul'dan kale inşaatı için Bostan adlı bir mimarın gönderildiği kaynaklarda yer alır. Arkeolog Tuncer Bağışkan'a göreyse han, Kıbrıs Beylerbeyi Sinan Paşa tarafından yaptırıldı.

Mimarisi

Kıbrıs'ın en büyük hanı olan Büyük Han, dikdörtgen bir avlunun etrafında kurulmuş iki katlı, revaklı, kesme sarı taştan yapılmış bir yapıdır. Genel hatlarıyla Anadolu'daki Osmanlı han mimarisinin tipik özelliklerini yansıtmaktadır. Plan açısından en benzediği hanlar Bursa'daki Koza Han'dır. Yuvarlak sütunlara dayalı sivri kemerler iki katlı olarak avluyu çevreler. Yapının genel büyüklüğü 50,67 x 45,25 m olup, iç avlunun boyutları 27,68 x 26,21 m'dir. Revakların arkasında tonozlu odalar yer alır, alt ve üst katta toplamda 68 oda mevcuttur. Osmanlı hanlarında tipik olduğu üzere, alt kattaki revak çapraz tonozla örtülürken, üst kattaki revak kubbelerle örtülüdür. Alt ve üst katlardaki revakların kemerlerinin ayakları bindirme sütun şeklindedir.

Girişi avluya değil, dışarıya açılan 10 adet dükkan ise doğu girişinde yer alan revakların arkasında bulunur. Bu dükkanlar yapıldıklarında yuvarlak kemerli açık cepheli iken hem sokağa hem de içeriye açılmaktaydılar, ancak bu özellik XX. yüzyılda yapılan değişikliklerle bozulmuştur.

Hanın doğu ve batı cephelerinde iki kapısı vardır. Doğudaki kapı ana giriş kapısı niteliğindedir ve Asmaaltı Meydanı'na açılır. Bu kapının yukarısında, içinde yazıt bulunmayan bir yazıt yeri bulunur. Doğudaki dükkanların önündeki revak, güney kısmında çapraz tonozla, kuzey kısmında beşik tonozla örtülüdür. Hanın konaklama amaçlı kullanıldığı dönemde, alt kattaki odaların önünde hayvanların bağlanabilmesi için yalak bulunuyordu.

Üst kata, iç avlunun güneydoğu ve kuzeybatı köşelerinde, kemerler üzerine konuşlanmış iki taş kemerle çıkılır. Üst kattaki odaların kapıları basık kemerlidir, tavanlarında tepe penceresi bulunur. Bunun yanı sıra birer ocak, dolap olarak kullanılan birer niş, mazgallı pencereler de odaların özellikleri arasındadır. Doğu giriş kapısının üzerinde yer alan oda diğerlerine göre daha büyüktür.

İç ve dış cephelerin en üzerinde birer silme yer alır. Beşik tonozla örtülen çatının üzerinde, 1,5 m uzunluğunda, sekizgen veya altıgen plana sahip olan külahlı bacalar bulunur. Sütunların üst kısmında yağmur sularının aşağıya akması için taş oluklar mevcuttur. Restorasyon öncesinde bu taş oluklarda yağmur suyunu yönlendirmek amacıyla metal zincirler bulunuyordu.

Köşk mescit ve mezar

Avlunun ortasında kesme sarı taştan yapılmış bir köşk mescit vardır. Hanın "Yeni Han" olarak adlandırıldığı dönemde, mescidin adı "Yeni Han Mescidi" olarak geçmektedir. Sekizgen planlı ve üstü kubbeyle örtülü mescit, mermerden yapılma sekiz sütunun desteklediği sivri kemerler üzerine oturur. Sekiz yüzünün her birinde avluya bakan dikdörtgen şeklinde pencereler bulunur. Anadolu'da Koza Han veya İpek Han gibi benzer köşk mescitlerinden, destek için masif taş örgülü ayaklar yerine sütun kullanımıyla ayrılır. Mescidin altında günümüzde kesme taştan yapılmış, dikdörtgen planlı bir su deposu bulunmaktadır. Tek musluğa sahip olan bu depo, 1889-1927 yılları arasındaki bir tarihte inşa edilmiştir. Eskiden, bunun yerinde, çok musluklu güzel bir şadırvan bulunmaktaydı. Bu eski şadırvan sekizgen bir yapı olup, tepesinde ahşap parmaklıklı bir panel yer almaktaydı.

Köşk mescidin güneybatısında kitabesiz bir mezar bulunur. Kimin olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, mescitte ibadet ederken ölen eşraftan birine ait olduğu yönünde rivayet vardır. Başka bir söylenceyse, hanı yıllarca işleten bir hancının öldüğünde oraya gömülmeyi vasiyet edilmesi üzerine bu mezara gömüldüğü yönündedir.

Dükkanlar

Restorasyon sonrası Büyük Han'da dükkan kiralamak için Vakıflar İdaresiyle imzalanan sözleşmelerde, satılan ürünlerin, kiracının kendi imalatı olması gerektiği ve dışarıdan ürün getirmenin yasak olduğuna vurgu yapan bir madde vardır. Bu kapsamda handaki dükkanlarda Kıbrıs el sanatlarını yansıtan ürünler satılmakta olup dükkan sahiplerinin çoğu o ürünleri üreten kadınlardır.

Sanat yaşamı

2010'lu yıllar itibarıyla Büyük Han'da haftalık konserler ve sürekli sergiler düzenlenmektedir. Ayrıca Karagöz ve Hacivat gösterileri sürdürülmektedir.

Girne Kapısı

Girne Kapısı (İtalyanca tarihsel adıyla "Porta del Proveditore"), Kuzey Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da, surlar üzerinde yer alan bir kapıdır. Bu kapı, geçmişte kuzey bölgelerine, özellikle de Girne'ye ulaşımı sağlamak amacıyla kullanılmıştır.

Girne Kapısı (2005)

Kapı, 1567 yılında Venedikliler tarafından, şehrin yeni surlarının bir parçası olarak inşa edilmiştir. 1821 yılında Osmanlılar tarafından restore edilmiş ve olası bir Rum ayaklanmasına karşı bir gözetleme yeri eklenmiştir.

Günümüzde kapı, Lefkoşa Türk Belediyesi tarafından turizm danışma ofisi olarak kullanılmaktadır.

Kapı üzerinde farklı dönemlere ilişkin yazıtlar bulunmaktadır. Bunlardan biri, Venedik döneminden kalma, Latince yazılmış bir yazıttır ve kapının inşasına başlandığı yıl olan 1562 tarihini belitmektedir. Bu Latince metin, Osmanlılar tarafından yerleştirilen bir Kur'an ayeti yazıtın 1931 yılında İngilizler tarafından kaldırılmasıyla yeniden gün yüzüne çıkmıştır. Aynı yıl, restorasyon tarihini ve dönemin İngiliz hükümdarını belirtmek üzere kapıya 1931 ibaresi ile "George V Rex et Imperator" ifadesinin kısaltması olan "GVRI" yazısı eklenmiştir. Bir diğer yazıt ise, kapıyı 1821 yılında onaran Osmanlılar tarafından yerleştirilen ve üzerinde II. Mahmud'un tuğrası bulunandır.

Girne Kapısı, yuvarlak kemerli kısa bir geçitten oluşur. Geçidin üst kısmında yer alan kare planlı nöbetçi odası ise bir kubbeyle örtülüdür. Kapını yüksekliği 12 m dir. 1821 yılında kapı, Osmanlılar tarafından kapsamlı bir onarımdan geçirilmiştir. Bu dönemde kapıya, nöbetçi kulübesi olarak kullanılan ikinci bir kat eklenmiştir. Bu katın inşa edilme amacı, şehri olası bir Yunan ayaklanmasına karşı korumaktı.

Barbarlık Müzesi

İnsanlık dışı bir katliama sahne olan evin müzeye dönüştürülmesi ilk kez 1965 yılında ele alınmış 1 Ocak 1966 tarihinde "Barbarlık Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır.

Bu müze, 1974 Barış Harekatı'ndan hemen sonra kurulan Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü tarafından 1975 yılında tamir edilip yeniden düzenlenmiştir. Müzenin kamulaştırılması 1980 yılında Bakanlar Kurulu'nun kararıyla gerçekleşirken, bu evde

yaralanan ev sahibi Hasan Yusuf Gudum'un da evin mutfağı ile bir odasını ölene kadar kullanmasına izin verilmiştir.

Müze binası sergi alanı zaman içinde yıprandığından, bina ve sergi alanı elden geçirilerek 14.2.2000 tarihinde yeniden hizmete açılmıştır. Daha sonra Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından çevre düzenlemesi işleri yapılmış, modern ve geleneksel müzecilik anlayışıyla, aslına uygun bir şekilde tamamlanarak 17 Ağustos 2022 tarihinde yeniden ziyarete açılmıştır.

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı doktoru Binbaşı Dr. Nihat İlhan'ın ailesiyle ikamet ettiği bu evde, olayın yaşandığı o gece Dr. Nihat İlhan görevde olduğundan, evde Mürüvvet İlhan, çocukları Murat, Kutsi ve Hakan, ev sahibi Hasan Yusuf Gudum, eşi Feride Hasan Gudum, mahalle sakinlerinden Moralı Ayşe Cankan, kızı Işıl Cankan ve Növber İbrahimoğlu bulunmaktaydı.

Ev, Kanlı Dere yönünden kurşun yağmuruna tutulmaya başlayınca, Mürüvvet İlhan ile üç çocuğu banyonun küvetine, diğerleri küvetin çevresine ve Feride Hasan Gudum ise banyonun yanındaki tuvalete saklanmak zorunda kalmışlardı. Evi kurşun yağmuruna tutan caniler, bir süre sonra sokak kapısını kırarak eve girmiş ve banyo odasını makineli tüfekleriyle tarayarak banyonun küvetine saklanan Mürüvvet İlhan'ı, üç çocuğuyla birlikte orada acımasızca katlederek şehit etmişlerdi.

Banyo odasına saklanan Işıl Cankan, Ayşe Cankan, Növber İbrahimoğlu ve Hasan Yusuf Gudum yaşanan olayda ağır yaralanmış, Tuvalet odasına sığınan Feride hanım ise, kapının makineli tüfeklerle taranması sonucu başından vurulup orada katledilmiştir.

Yaşanan bu vahşet olayının ardından, Le Figaro gazetesi muhabirlerinden Max Clos'un dünya kamuoyuna duyurduğu haberde: *"Lefkoşa'nın Kumsal semtinde, 2, İrfan Bey Sokağı'ndaki bir evin banyosunda babaları bir Türk Subayı olduğu için öldürülen bir anne ve üç küçük çocuğunu gördüm*" diye yazmıştır.

Daily Express gazetesi yazarlarından Rene Maccoll ile Daniel Mac Geachie ise, bu haberi dünya kamuoyuna: "*Banyoda, balmumundan yapılmış gibi görünen üç çocuk, öldürülmüş annelerinin cesedi üstünde yığılmış durumda duruyordu. Banyoya yakın bir odada, başından vurulmuş başka bir kadın görünüyordu*" şeklinde duyurmuştur.

LE FIGARO
25-26/1/1964
"... I saw in a bathroom the bodies of a mother and three infant children murdered because their father was a Turkish officer ..."
"... Bir evin banyosunda babaları bir Türk subayı olduğu için öldürülen üç küçük çocuk ve annelerini gördüm..."

Katliamın haberi - Le Figaro

24 Aralık 1963 gecesi yaşanan bu tüyler ürpertici barbarlık olayı, Kıbrıs'ta Türklere yapılan soykırımın en acı gerçeklerinden biri olup, Kıbrıs Türk halkının haklı davasının bir örneğidir.

Arapahmet Mahallesi

Lefkoşa'da tarihi bir mahalleri görmek isteyenlerin görmesi gereken yer Arapahmet Mahallesidir. Mahalle ve mahallede bulunan Arapahmet Camisi adını Lefkoşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'nca ele geçirilmesinde komutanlık yapan Arap Ahmet Paşa'dan alır. Günümüzde, Mahallenin büyük bir kısmı KKTC bölgesi içindedir. Güneyde kalan kısımlar, surların dışında 50 kişinin yaşadığı, bir kısmı Yeşil Hat içinde olan, Ledra Palace oteli çevresindeki küçük bir bölgedir.

Arapahmet Mahallesi (2005)

1946 nüfus sayımında mahallenin nüfusu 2.550 olarak kaydedilmişti. Bunun 846'sı Türk, 576'sı Rum ve 1.195'i çoğunlukla Ermeni ve az sayıda Latin'den oluşur.

Mahalle, Arapahmet Camisi'nden başlayıp ana aksı olan Salahi Şevket Sokak (eski adıyla "Victoria Street") boyunca ilerleyen, bu aks üzerinde birbirine bağlanan paralel dar sokaklarla Katolik Kilisesi'ne ve devamında Baf Kapısı'na varan bölgeyi tanımlar. Dar yollar, meydanlar, meyve bahçeleri, birbirine yapışık düz çatılı ve içe dönük avlulu evlerin Lefkoşa'daki varlığı Lüzinyan Dönemi'ne (1192-1489) dayanır. Bu dönemde gotik stilinde inşa edilmiş olan evlerden örnekler Arapahmet Bölgesi'nde görülebilir. Mahallededeki çoğu evin alt kısmı Lüzinyan, üst kısmı Osmanlı döneminden kalmadır. Bu dönemin binalarında yerel malzeme olarak sarı taş kullanılmış ve konutların avluları yaşamın geçtiği ana mekanlar olarak tasarlanmıştır. Venedik Dönemi'nde (1489-1571) yollar daha uzun ve geniş bir yapılmaya başlanmış, sokak dokusu ve meydanlar kültürel yapısını korumaya devam etmiştir. Bu dönemin yapıları tek katlı taş binalardır.

Osmanlı Dönemi'nde (1571-1878) bölgede iyi durumda olan yapıların korunduğu ve korunan binaların üstüne dönemin evlerinin inşa edildiği bilinmektedir. Bitişik evlerin inşa edildiği bu dönemde inşa edilen Türk evlerinin plan oluşumunda harem-selamlık mekanlarının ayrışması gözlenmektedir. Harem ile selamlık arasında "sofa-geçiş aksı" bulunmaktadır. Yapının içe dönük bir şekilde kurgulanması doğrudan iç avlu duvarlarında sağır ve göz hizasından yüksek duvar oluşumunu, pencerelerin ise bölmeli ve görece küçük tasarlanmasını belirgin özelliklerdir. Üst katlarda ise cumbalarla konutun sokak ile ilişkisi sağlanmıştır.

İngiliz Sömürge dönemi'nde (1878-1960) bina cephelerinde balkon, kapı girişlerinde verandalar yapılmış ve binalarda yerel malzeme olarak sarı taş kullanılmaya devam edilmiştir. Köşeleri yuvarlak tasarlanmış binalar, pencere motiflerinde görülen eğrisel çizgiler ve cephelerdeki süs ve bezemeler bu dönemin mimarisine kimlik kazandıran niteliklerdir.

Arapahmet Mahallesi (2005)

1960 yılında başlayan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla, bu dönemde yaşanan 1974 eşiği ile Kıbrıs ikiye bölünen bir toplum ve kent yapısına sahne olmuştur. Arapahmet Mahallesi bölünmeden sonra geçmişte sahip olduğu önemi yitirmiştir. Ermenilerin çıkan olaylar nedeniyle bölgeden ayrılması ve yerlerine göçmen Türklerin yerleşmesiyle mahallenin görüntüsü değişmiştir.

Girne

Girne, Kıbrıs'ın kuzey kıyısında ve KKTC topraklarında yer alan bir liman kentidir.

Efsaneye göre Girne, Homeros destanlarında anlatılan Truva Savaşı'nın ardından Akalı efsanevi kahramanlar Kepheus ve Praksandros tarafından kurulmuştur. Bu geleneksel kuruluş efsanesinde Akalılar, yeni şehre Yunanistan'ın Akaya bölgesindeki memleketleri olan Kyrenia'nın adını vermişlerdir.

Romalılar MS I. yüzyılda kalenin temellerini atmışlardır. Kale sayesinde sağlanan güvenlik ortamı nedeniyle IX. yüzyıldan başlayarak önemi artan Girne, teslim olmayan bir kent olması nedeniyle Lüzinyan yönetimi altında kilit bir rol oynamıştır. Kale, en son XV. yüzyılda Venedikliler tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Kent, 1571 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na teslim olmuştur.

1831 yılında şehrin nüfusu, ağırlıklı olarak Müslüman ve görece az Hristiyan topluluklardan oluşuyordu. Ancak İngiliz yönetiminin başlamasıyla birlikte birçok Kıbrıslı Türk Anadolu'ya göç etmiş ve kentteki Kıbrıslı Rum nüfusu artmaya başlamıştır. Kent, Kıbrıslı Rumların gerçekleştirdiği şiddet olaylarından görece az etkilenmiştir. 1974'teki Türk Barış Harekatının ardından yaklaşık 2500 dolayındaki Kıbrıslı Rum güney Kıbrısa göç etmiştir. Günümüzde kentte Kıbrıslı Türkler, Türkiye'den gelen yerleşimciler ve İngiliz yaşamakta olup, belediye nüfusu yaklaşık 33.207'dir.

Girne, Kuzey Kıbrıs'ın turizm başkenti olarak nitelendirilen kültürel ve ekonomik bir merkezdir. Kent çok sayıda otele, hareketli bir gece hayatına ve bir limana ev sahipliği yapmaktadır. Yüzlerce sanatçı ve gösteri sanatçısının katıldığı yıllık bir kültür ve sanat festivaline sahne olan kent aynı zamanda yaklaşık 14.000 kişilik öğrenci nüfusuna sahip üç üniversiteye de ev sahipliği yapmaktadır.

Tarihçe

Girne'nin tarihi dört bölüm olarak aşağıda açıklanmıştır:

Eski Dönem

Girne'den söz eden en eski belge, "Pseudo-Skylax'ın Periplus'u"dur (Deniz Seyir Rehberi). XIII. yüzyılda yazılmış olan belgendeki bilgilerin MÖ IV. yüzyıla dayandığı söylenmektedir. El yazması belge, Akdeniz kıyısı boyunca uzanan çok sayıda kentten söz eder ve Girne'yi bir liman kenti olarak tanımlar:

"Kilikya'nın karşısında Kıbrıs adası yer alır ve adadaki kent devletleri şunlardır: Bir Yunan kenti olan ve kapalı bir kış limanına sahip Salamis, Karpasia; Girne, bir Fenike kenti olan Lapithos; Soloi (bunun da bir kış limanı vardır), bir Yunan kenti olan Marion ve (yerli halka ait) Amathus. Bunların hepsinin açık (yaz) limanları mevcuttur. Ayrıca iç kesimlerde yabancı diller konuşan kent devletleri de bulunur."

Skylax, hem Girne ve Lapithos'u Fenike kentleri olarak nitelendirmiştir. Üzerinde Fenikece yazıtlar bulunan sikkeler, Girne ile Lapithos arasındaki kuzey kıyısının en azından Fenike etkisi altında olduğunu doğrulamaktadır.

150 yıllarında İskenderiye'de yaşayan Batlamyus'un "Coğrafya" (Geographia) adlı eseri, Kıbrıs'taki kentler ve yerleşim yerleri arasındaki mesafeleri verir ve Girne'yi de listeler.

Roma döneminde mil taşlarının kullanılmış olması, ada çevresindeki yol ağının tamamlandığını göstermektedir. Girne, Soli ve Baf üzerinden adanın batı ve güney bölgelerine bağlanıyordu. Aynı zamanda doğuya giden yol, kıyı boyunca uzanarak Karpaz

Yarımadası'ndaki Karpasia ve Urania'ya kadar uzanıyordu. Daha sonraki dönemlerde Girne haritalarda Ceraunia, Cerenis, Keronean, Kernia ve Kerini gibi çeşitli adlarla anılmıştır.

Girne'nin ticari ve denizcilik faaliyetleri, kuruluşundan başlayarak Küçük Asya kıyılarına olan yakınlığından büyük ölçüde faydalanmıştır. Tekneler Ege adalarından yola çıkıp Küçük Asya kıyısı boyunca ilerliyor, ardından kısa bir mesafeyi katederek Kıbrıs'ın kuzey kıyılarına ulaşıyor ve burada Lapithos ile Girne kent krallıklarına varıyordu. Bu canlı denizcilik faaliyetlerinin MÖ IV. yüzyıl sonları veya III. yüzyıl başlarında başladığını kanıtlayan batıklar bulunmuştur. Bu batıklardan biri 1965 yılında Andreas Kariolou tarafından Girne limanının hemen açıklarında keşfedilen antik bir batıktır. Geminin Sisam, İstanköy, Rodos, Küçük Asya kıyı şeridi ve ardından Girne'yi kapsayan rotası, kentin Doğu Akdeniz'deki diğer kent krallıklarıyla olan yakın denizcilik ilişkilerini ortaya koymaktadır.

Büyük İskender'in MÖ 323'teki ölümünün ardından Batlamyus ile Antigonos arasında yaşanan iktidar mücadelesi sırasında Girne, Antigonos hanedanıyla ittifak kuran Lapithos krallığının egemenliği altına girdi. Diodoros Sikulos, MÖ 312 yılında Batlamyus'un Lapithos kralı Praksipos'u ve Girne kralını tutukladığını belirtir. Batlamyus hanedanı tüm adada hakimiyet kurmayı başardığında, tüm kent krallıkları lağvedildi. Ancak Girne, deniz ticareti sayesinde refahını sürdürdü.

MÖ II yüzyılda kent, Delfi'deki Kahinlik Merkezi'ne (Oracle) katkıda bulunan (yani bağış ve hediyeleri toplayan özel temsilcileri kabul eden) altı Kıbrıs kentinden biri olarak anılmaktadır. Kentin o dönemdeki refahı, biri Apollon'a diğeri Afrodit'e adanmış iki tapınağından ve günümüz kent sınırları içinde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan, Helenistik döneme ilişkin zengin arkeolojik buluntulardan da anlaşılmaktadır.

Roma Dönemi

Kıbrıs'ta Ptolemaiosların yerini Romalılar almış ve bu dönemde Lapithos, bölgenin idari merkezi haline gelmiştir. Bununla birlikte, kazılarda ortaya çıkarılan çok sayıda mezar ve bu döneme ait zengin arkeolojik buluntular, Girne'nin kalabalık ve refah düzeyi yüksek bir kent olmaya devam ettiğini göstermektedir. Romalılar, diğer yerlerde olduğu gibi burada da teknelerin ve gemilerin güvenle demirleyebilmesi amacıyla, önüne bir deniz suru eklenmiş bir kale inşa ederek izlerini bırakmışlardır.

Hıristiyanlık bu bölgede kendine elverişli bir zemin bulmuştur. İlk dönem Hıristiyanları, Girne Kalesi'nin hemen doğusundaki eski Chrysokava taş ocaklarını, adanın bu döneme ait en önemli örnekleri arasında sayılan yeraltı mezarları ve kayaya oyulmuş mezarlıklar olarak kullanmışlardır. Daha sonra bu mağaraların bazıları kiliseye dönüştürülmüş ve içlerinde ikonografik unsurlar yer almıştır. Bunların en önemli örneği Ayia Mavri'de bulunanlardır.

395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı imparatorluğuna bölünmesiyle Kıbrıs, Doğu Roma imparatorlarının ve Rum Ortodoks Kilisesi'nin yönetimine girdi. Doğu Roma imparatorları Girne'nin Roma kalesini güçlendirmiş ve X. yüzyılda çevresine, garnizonun şapel olarak kullandığı Aziz George'a adanmış bir kilise inşa ettirmişlerdir. Daha sonra 806 yılında Arap akınlarında Lambousa yerle bir edildiğinde, kalesi ve garnizonu sakinlerine koruma ve güvenlik sağladığı için Girne'nin önemi arttı. Adanın son Doğu Roma valisi Kıbrıslı Isaac Komnenos, 1191 yılında İngiltere Kralı I. Richard'ın kendisiyle savaşa girmesi ve adanın yeni hükümdarı olması üzerine ailesini ve hazinelerini güvenlik için kaleye gönderdi.

Richard'ın yönetimi Kıbrıs'ta hoş karşılanmadığından adayı önce Tapınak Şövalyeleri'ne, ardından 1192'de Lüzinyanlı Guy'a sattı. Frenk yönetimi altında Girne ilçesinin köyleri feodal mülk haline geldi ve kasaba bir kez daha bölgenin idari ve ticari merkezi haline geldi. Lüzinyanlar kaleyi genişletti, şehrin etrafına sur ve kuleler inşa etti, surları limana kadar genişletti. Bizans kaleleri Saint Hilarion, Buffavento ve Kantara'yı da güçlendirdiler ve Girne Kalesi ile birlikte kenti karadan ve denizden gelebilecek saldırılara karşı korudular. Girne Kalesi, Cenevizlilerle yaşanan anlaşmazlıkların yanı sıra Frenk kralları arasındaki birçok anlaşmazlıkta da adanın tarihinde önemli bir rol oynamıştır.

Venedik Dönemi

1489'da Kıbrıs Venedik egemenliğine girdi. Venedikliler, topların oluşturduğu tehdidi karşılamak için Girne Kalesi'ni yeniden düzenlediler. Kalenin kraliyet dairesi ve dört ince Frenk kulesinden üçü yıkıldı ve yerine top ateşine daha iyi dayanabilecek kalın dairesel kuleler konuldu.

Osmanlı Dönemi

Osmanlı yönetimi altında Girne bölgesi, başlangıçta adanın dört, daha sonra ise altı idari bölgesinden biriydi ve idari merkez olma özelliğini korudu. Ancak kent bir garnizon kentine dönüştürülürken durumu geriledi. Hıristiyan nüfus surlarla çevrili kentten çıkarıldı ve kale içinde topçular ile aileleri dışında kimsenin konaklamasına izin verilmedi.

Kentte kalmaya cesaret edebilen az sayıdaki yerel sakin, geçimini denizden sağlayan tüccarlar ve balıkçılardı. Evlerini, zamanla bakımsızlık ve yıpranma nedeniyle harabeye dönen kent surlarının dışına inşa ettiler. Geriye kalan sakinler ise daha dışarıdaki, Pano Girne veya Riatiko olarak bilinen bölgeye taşındı ya da daha iç kesimlere ve Thermeia, Karakoumi, Kazafani, Bellapais ve Karmi gibi dağ köylerine göç ettiler.

Yerel Türk yetkililere verilen rüşvet ve hediyeler sayesinde, Anadolu ve Ege adalarıyla yapılan yerel deniz ticaretinin yeniden başlamasına izin verilmesiyle kasaba tekrar

canlandı. 1783 yılında Chrysopolitissa Kilisesi onarıldı. Ardından, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki çeşitli halklar için sosyal ve siyasi reformlar ile daha geniş dini özgürlükler getiren 1856 Osmanlı Islahat Fermanı'nın ardından, deniz manzaralı kayalık bir tepe üzerinde Başmelek Mikail Kilisesi yeniden inşa edildi. Bu dönemde, çevre köylerdeki Hıristiyan sakinlerin birçoğu kasabaya geri dönüp yerleşti. Yerel tarım ve deniz ticareti (özellikle Anadolu'ya yapılan keçiboynuzu ihracatı) Girne halkının refah içinde yaşamasını sağladı.

Ağa Cafer Paşa Camisi, Girne merkezinde yer alan, Osmanlı döneminden kalma tarihi bir camidir. 1831 nüfus sayımına göre, Müslümanlar nüfusun %52'sini oluşturuyordu. Adadaki İngiliz yönetiminin üçüncü yılı olan 1881'de, kasabadaki Müslüman ve Hristiyan nüfus sayıları neredeyse eşitti. 1881 sayımı, kasaba nüfusunu 570 Müslüman ve 594 Hristiyan olarak kaydetmiştir. Ancak, 1881 ile 1931 yılları arasında kasabadan Anadolu'ya önemli bir Müslüman göçü yaşanmıştır. Bu durum Müslüman nüfus oranını 1901'de %36'ya, 1911'de %32,5'e, 1921'de %30'a ve 1931'de %24'e düşürmüştür. Adanın 1924'te İngiliz kolonisi ilan edilmesi, Kıbrıslı Türk nüfusun kasabayla olan zayıf bağının bir göstergesi olarak, Anadolu'ya yönelik Kıbrıslı Türk göçünü daha da artırmıştır. Kıbrıslı Türk nüfusun oranı, %20 seviyesine gerilediği 1960 yılına kadar düşmeye devam etmiştir.

İngiliz Sömürge Dönemi

1878 yılında, İngiliz ve Osmanlı hükümetleri arasında yapılan gizli bir anlaşmanın ardından Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de bir askeri üs olarak Büyük Britanya'ya devredildi. Başlangıçta İngilizler büyük idari değişikliklere gitmedi. Bu nedenle Girne, bölgenin idari merkezi olma özelliğini korudu. Kasabayı adanın başkenti Lefkoşa'ya bağlamak amacıyla dağ geçidinden geçen bir yol inşa edildi. Ayrıca karşı kıyıyla artan ticareti karşılamak üzere liman onarıldı ve genişletildi. Kasabanın belediye işleri düzene sokuldu ve belediye meclisi, kasabanın temizlenmesi ve modernleştirilmesi süreçlerinde aktif rol oynadı.

1893 yılında, özel katkılar ve çabalarla bir hastane inşa edildi. 1900'lü yıllara gelindiğinde Girne yeni bir okul binası, kendi gazetesi ve çeşitli sosyal, eğitsel ve sportif kulüpleriyle canlı bir kasaba haline gelmişti. Aynı zamanda, Lefkoşa'daki pek çok varlıklı aile için gözde bir tatil yeriydi. Birçok ev pansiyona dönüştürüldü ve 1906'da deniz kenarında ilk otel olan Akteon inşa edildi.

Bununla birlikte, İngiliz yönetiminin bu ilk dönemleri, halkın artan ekonomik sıkıntılarla karşılaştığı bir zaman oldu. Yüksek vergiler, sık yaşanan kuraklıklar ve küresel ekonomik buhran, kasaba ve bölge halkının önce Mısır'a, ardından da Amerika Birleşik Devletleri'ne kitlesel göçüne yol açan başlıca etkenlerdi. Adanın İngiliz yönetimine geçmesi Kıbrıslı Türk nüfusta da endişeye neden oldu. Bu sırada Anadolu'ya olan yoğun göç de nüfusa etkili oldu. Bu sürede, Kıbrıslı Rumların nüfus oranı %49'dan %67'ye çıkarak önemli ölçüde arttı.

1922 yılında, yeni bir metropolitlik binasının tamamlanmasının ardından Girne Piskoposluk merkezi tekrar kasabaya taşındı. Aynı yıl patlak veren Türk-Yunan Savaşı, karşı kıyıyla yapılan tüm ticareti durdurarak ciddi bir ekonomik krize yol açtı. Amerika Birleşik Devletleri'nden ülkesine dönen genç bir girişimci olan Costas Catsellis, kentin ilk modern otelleri olan Seaview'u (1922) ve Dome'u (1932) inşa etti. Girne'nin ılıman iklimi, tablo güzelliğindeki limanı, sayısız arkeolojik alanı, deniz, dağ ve bitki örtüsünü birleştiren panoramik manzaraları ve sunduğu modern olanaklar kısa sürede pek çok gezgini kendine çekti, böylece kentin ekonomisi turizm sayesinde canlandı.

II. Dünya Savaşı'nın ardından daha fazla otel inşa edildi ve kent, hem Lefkoşalılar hem de yabancı gezginler için gözde bir tatil noktası olma özelliğini korudu. Kentin Rum ve Türk sakinlerinin arasına, Girne'yi kalıcı ikamet yeri olarak seçen çok sayıda İngiliz de katıldı.

Yakın Zaman

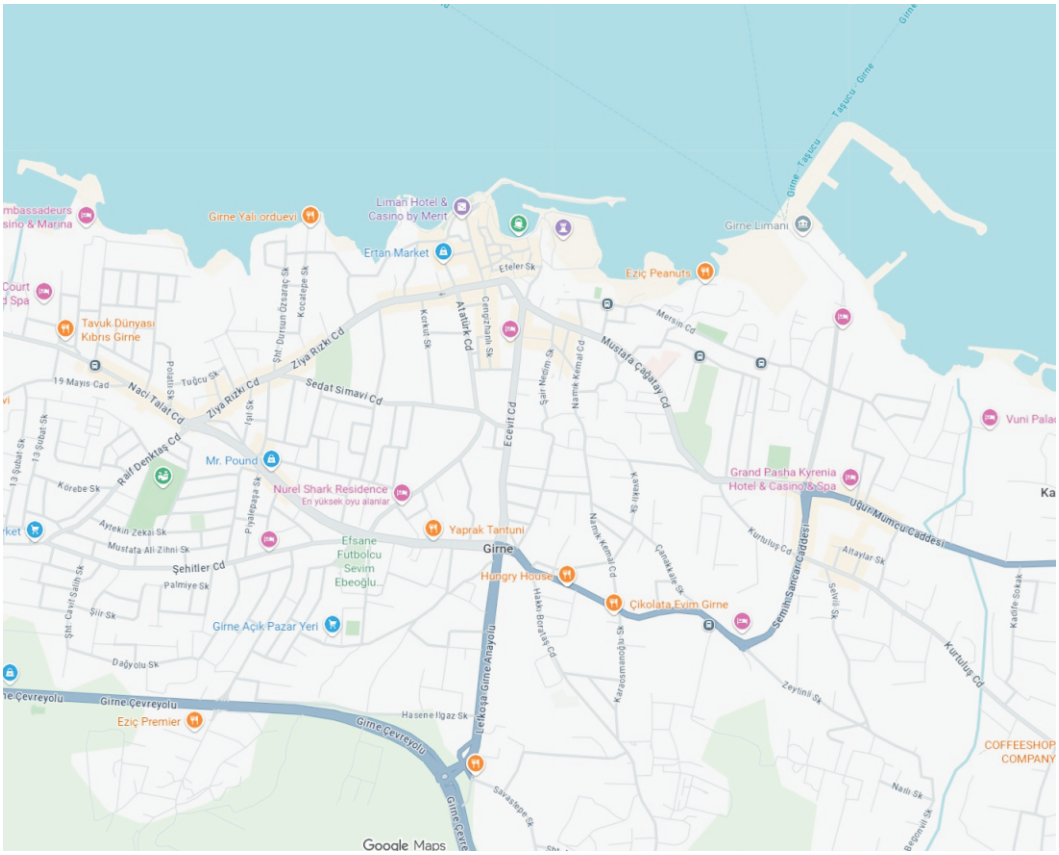
Kıbrıs, 1960 yılında Britanya'dan bağımsızlığını kazandı. Ancak, 1963-1964 yıllarında Rumlar tarafından başlatılan kırım ve toplu öldürmeler Girne'nin refahına yeniden zarar verdi. Girne'deki çatışmalar sınırlı kalsa da, Türk Mukavemet Teşkilatı Girne-Lefkoşa yolunu abluka altına aldı ve Saint Hilarion Kalesi'ni ele geçirdi.

Bu zorluklara karşın 1960'lar ve 1970'lerin başı, canlı kültürel ve ekonomik faaliyetlerin yaşandığı bir dönem oldu. Yeni bir belediye binası inşa edildi ve bir Folklor Müzesi kuruldu. Antik batık gemi tüm amforaları ve kargosuyla birlikte yeniden birleştirildi ve kalede kalıcı olarak sergilenmeye başlandı. Yeni otellerin ve turistlerin sayısı katlanarak arttı. Ayrıca 1970'lerin başında kasabayı doğu yönünden Lefkoşa'ya bağlayan yeni bir yol yapıldı. Kasabadaki kültürel faaliyetler büyük ölçüde çeşitlendi ve arttı. Her yıl kutlanan çok sayıda geleneksel kültürel ve dini panayır ile festivalin yanı sıra, çiçek sergileri, yat yarışları, konserler ve tiyatro gösterileri de düzenlendi.

1973 nüfus sayımına göre, kent sakinlerinin %67,7'sini Kıbrıslı Rumlar, %25,1'ini ise Kıbrıslı Türkler oluşturuyordu. Rum, Türk, Maronit, Ermeni, Latin ve İngiliz kökenli sakinler barış içinde bir arada yaşıyor ve günlük işlerinde iş birliği yapıyorlardı. Kasaba ise Aşağı Girne ve Yukarı Girne adlı iki tarihi mahallesinin sınırlarını aşarak büyümüştü. Dağ yamaçlarına doğru genişleyerek "California" adlı yeni mahalleyi oluşturmuş ve doğu yönünde Thermia, Karakoumi ve Ayios Georgios bölgelerinin sınırlarına neredeyse ulaşmıştı.

20 Temmuz 1974'te Türk ordusu, EOKA-B ve Yunan cuntası tarafından gerçekleştirilen darbeye yanıt olarak Kıbrıs'a çıkarma yaptı ve Girne'nin batısındaki Beş Mil noktasına asker çıkardı. Rum güçlerine karşı ilerleme kaydeden Türk Ordusu, BM gözetimindeki ateşkes sırasında 22 Temmuz 1974'te Girne'ye ulaştı. Türk ilerleyişinin ardından kentin Rum nüfusunun büyük bir kısmı bölgeyi terk etti. Girne'de kalmaya çalışan küçük bir grup Kıbrıslı

Rum, Ekim 1975'e kadar Dome Otel'de tutuldu ve ardından Bellapais'e nakledildi. Girne'den ayrılan Rum sayısı yaklaşık 2.650 idi. Daha sonra, Kıbrıs'ın diğer bölgelerinden yerinden edilen Kıbrıslı Türkler ve Türkiye'den gelen göçmenler buraya yerleştiler. Bunun sonucunda kasabanın bugünkü etnik yapısı ağırlıklı olarak Türk ve Kıbrıslı Türklerden oluşmaktadır.

Girne Haritası

Görülecek Yerler

Girne'de görülmesi gereken yerler aşağıda teker teker anlatılmıştır:

Liman

Girne Limanı (1992)

İngilizlerin 1878'de Kıbrıs'ın kontrolünü ele almasından önce Girne limanı Kıbrıs ile Avrupa ve Orta Doğu arasında yer alan, sakin ve çoğu zaman gözardı edilen bir limandı. Buradan sahipleri Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk veya Yunan olan tekneler aracılığıyla canlı bir ticaret yürütülüyordu. Mevsime bağlı olarak bu teknelerle buğday, zeytin, eşek, keçi ve daha pek çok ürün ihraç ediliyordu. Çoğunlukla Avrupa'dan gelen daha büyük tekneler, bölgenin başlıca ihraç ürünü olan keçiboynuzunu almak üzere sonbahar sonlarında ve kış başlarında limana uğruyordu. Kayıklar ise kereste, çömlek, bakliyat, peynir, tereyağı ve ipekli ya da pamuklu kumaş, düğme ve çeşitli mobilya parçaları gibi küçük lüks eşyalar getiriyordu. Mülk sahiplerinin alt katları depo, üst katları ise konut olarak kullanmasıyla birlikte, liman çevresinde yavaş yavaş iki katlı yapılar belirmeye başladı.

Girne Limanı (1992)

Kasabanın Anadolu kıyıları ve Levant Denizi'nin ötesindeki bölgelerle olan ticareti, 1885 yılında İngilizlerin limanın yapısını değiştirmesiyle (kuzey rüzgarlara açık hale getirdi) zayıflamaya başladı. Bu uygulama liman ağır bir darbe aldı. Daha sonraki dönemlerde çok sayıda kayık yavaş yavaş Girne limanı içinde parçalanarak battı ve tekne sahipleri genellikle bu kaybın etkilerini atlatamadılar.

Girne Kalesi

Eski limanın varlığı doğu ucunda yer alan Girne Kalesi ile Doğu Roma dönemine kadar uzanır. Kale tarih boyunca Doğu Romalılara, Haçlılara, Venediklilere, Osmanlılara ve İngilizlere hizmet etmiştir. Kale surları içinde, yeniden kullanılan Geç Roma dönemi sütun başlıklarını barındıran XII. yüzyıldan kalma bir şapel ve bir batık gemi müzesi bulunmaktadır. Köşelerde, Venediklilerin 1540 yılında inşa ettiği devasa yuvarlak kuleler vardır. Bu kuleler kaleyi dönemin topçu ateşine karşı korumaya çalışmıştır.

Kentte, Başmelek Mikail'e adanmış bir kilise binasında hizmet veren bir ikon müzesi bulunmaktadır. Buradan çok uzak olmayan bir noktada, yaklaşık IV. yüzyıldan kalma, kayaya oyulmuş mezarlar mevcuttur. Limanın arkasında küçük bir Hıristiyan kilisesinin kalıntıları, liman içinde ise düşman girişini engellemek amacıyla savunma zincirinin gerilebildiği küçük bir kule yer alır. Kale'nin arkasında, otobüs terminaline yakın bir yerde Anglikan St. Andrews Kilisesi bulunmaktadır.

Bellapais Manastırı

Girne'nin kuzeyindeki Bellapais köyünde bulunan Bellapais Manastırı, 1198 ile 1205 yılları arasında inşa edilmiştir. Günümüzde görülen ana bina, XIII. yüzyılda, özellikle de Kral III. Hugh'nun (1267-1284) hükümdarlığı döneminde Fransız Augustinus tarikatı keşişleri tarafından yapılmıştır. Avlu çevresindeki yapılar ve yemekhane ise 1324-1359 yılları arasında Kral IV. Hugh'nun hükümdarlığı sırasında inşa edilmiştir. Ayrıca burada, "Meryem Ana"ya adanmış antik bir Rum Ortodoks kilisesi de bulunmaktadır.

Bellapais Manastırı (2005)

Deniz seviyesinden 220 m yükseklikte yer alan bu kalıntı, Girne'ye ve Akdeniz'e uzanan geniş bir manzaraya hakimdir. Aynı zamanda bir müze olan bu alanda bir restoran ve bir kafe de hizmet vermektedir. Manastırın yemekhanesi, konserlere ve konferanslara da ev sahipliği yapmaktadır. İlkbahar ve yaz başında burada, uluslararası ve yerel yıldızların katıldığı klasik müzik festivalleri düzenlenmektedir.

Cafer Ağa Camisi

Kent merkezindeki Osmanlı mimarisi örneklerinden biri, 1589-1590 yıllarında inşa edilen Ağa Cafer Paşa Camisidir. Kent ayrıca XIX. yüzyıldan kalma dört çeşmeye ve kalede görev yapan askerler ile bulaşıcı hastalık kurbanlarının defnedildiğine inanılan Osmanlı dönemine ait bir mezarlığa ev sahipliği yapmaktadır.

Cafer Ağa Camisi (2008)

Aziz Hilarion Kalesi

Aziz Hilarion Kalesi, Kıbrıs'taki Girne Dağlarının üzerinde konumlandırılmıştır. Bu konum, kaleye Girne'den Lefkoşa'ya giden geçit yoluna hakim olma olanağı sağlamıştır. Kale, Girne Dağları'ndaki üç eski kaleden (diğer ikisi Kantara ve Buffavento'dur) günümüze kadar en iyi korunmuş olanıdır.

Kale, adını Thavata'lı Aziz Hilarion'dan değil, Kutsal Topraklar Araplar tarafından alındıktan sonra Kıbrıs'a kaçtığı ve münzevi bir yaşam sürmek üzere kalenin inşa edildiği tepeye çekildiği rivayet edilen, pek tanınmayan bir azizden almıştır.

Hilarion Kalesi (2008)

Doğu Romalılar XI. yüzyıldan başlayarak bölgenin savunmasını güçlendirmeye girişmişlerdir. Aziz Hilarion Kalesi, Buffavento ve Kantara kaleleriyle birlikte, denizden gelecek Arap akınlarına karşı savunma hattını oluşturmuştur. Bu üç kaledeki gözlemciler diğer kaleyi görebilmekte ve iletişimde bulunabilmekteydiler. Kalenin bazı bölümlerinin, burayı yazlık konut olarak kullanan Lüzinyan hanedanlığıı döneminde yapılmış olduğu düşünülmektedir. Lüzinyanların yönetimi sırasında kale, Kutsal Roma İmparatoru II. Friedrich ile Kıbrıs üzerindeki hakimiyet mücadelesine girişen Naip İbelinli John (yak. 1179

– 1236) arasındaki dört yıllık çatışmanın odak noktası olmuştur.

Kalenin büyük bir kısmı, garnizon masraflarını azaltmak amacıyla 15. yüzyılda Venedikliler tarafından sökülmüştür.

Kantara Kalesi

Kuzey Kıbrıs'ın kontrolü altındaki bölgede yer alan bir kaledir. İnşa edildiği kesin tarih bilinmemekle birlikte, en güçlü sav Doğu Roma döneminde yapılmış olmasıdır. Doğu Roma ve Frank mimari unsurlarını bünyesinde barındıran kale, 1525 yılında terk edilmiş ve 1560 yılında sökülerek kullanımdan kaldırılmıştır. Kale, yakınındaki Kantara Manastırı'na da adını vermiştir.

Kantara Kalesi (1992)

Kantara kalesi Girne Dağları boyunca bir savunma hattı oluşturan kalelerden biri olarak, daha batıda yer alan Saint Hilarion Kalesi ile Buffavento Kalesi'nin doğusunda konumlanmıştır. Buffavento'dan diğer kaleler görülebildiği için, bu kaleler arası bilgi aktarma görevinde kullanılmıştır. Kaleler Doğu Roma döneminde birbirini tamamlayacak şekilde inşa edilmiş olsa da, yapım tarihleri bilinmemektedir.

Kalenin adı, Kıbrıs Arapçasında "taş köprü" anlamına gelen "kandak" sözcüğünden türetilmiştir.

Korsan saldırılarına karşı bir gözetleme kulesi, bir idari merkez ve bir hapishane işlevi gören kale, neredeyse hiç çatışmaya sahne olmamıştır.

Barış ve Özgürlük Anıtı

50'inci Piyade Alay Komutanı Piyade Kıdemli Albay İbrahim Karaoğlanoğlu, Hava İrtibat Subayı Pilot Binbaşı Fehmi Ercan ve Er Mustafa Girgin, Kıbrıs Türk mücadele tarihinde bir dönüm noktası olan 20 Temmuz 1974 gününün gecesi karargah olarak kullanılan bu evin girişinde şehit düşmüşlerdir. Bu nedenle tarihi belge özelliği kazanan ev, Kıbrıs Barış Harekatı'nı ölümsüzleştirmek amacıyla müze olarak düzenlenerek harekatın ikinci yıldönümünde Barış ve Özgürlük Müzesi olarak resmi bir törenle ziyarete açılmıştır.

1970'lı yılların başında zengin bir Rum evi olarak inşa edilen ve I. Barış Harekatı'nın başladığı Yavuz Çıkartma Plajı'nın hemen doğusunda yer alan müzede aradan geçen 25 yıllık sürede

ortaya çıkan yapısal sorunlar, yıpranma ve iç sergileme alanında başgösteren eskimeden dolayı, gerek bina, gerekse iç sergileme alanı elden geçirilerek çağdaş müzecilik anlayışıyla yeniden düzenlenmiştir.

Barış ve Özgürlük Anıtı (1992)

Müzenin zemin katında 1974 Barış Harekatı'nı gerekli kılan olaylar temsili canlandırmalarla verilirken, harekatta ele geçen silahlar da burada sergilenmektedir. Yine bu katta müzeyi ziyaret edenlere Kıbrıs Barış Harekatı belgeselini izleme olanağı oluşturulmuştur.

Müzenin üst katında şehit Albay İbrahim Karaoğlanoğlu ve şehit Pilot Binbaşı Fehmi Ercan'a ait üniformalar ve özel eşyaların yanı sıra, harekat sırasında şehit olan Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ile mücahitlerin ele geçen fotoğrafları, özel eşyaları ve üniformaları sergilenmektedir.

Müzenin iç avlusunda Kıbrıs Barış Harekatı sırasında şehit olan asker ve sivillerin isimlerinin yazılı olduğu anıtsal bir pano yer almaktadır. Müze binası ile Karaoğlanoğlu Şehitliği arasındaki açık alanda ise Barış Harekatı sırasında Rum Milli Muhafız Ordusu'nun terkettiği zırhlı araçlarla ağır silahlar sergilenmektedir.

Mavi Ev

Pablo Pavlides Kıbrıs doğumlu, İtalyan asıllı bir Kıbrıslıdır. Mesleği avukat ancak bu mesleği silah kaçakçılığı kimliğini gizlemek için yaptığı ve kendisinin, Ortadoğu'nun en büyük silah kaçakçısı olduğu söylenmektedir. Dönemin ünlü mafyalarına da avukatlık yapmış olan Pablo Pavlides, dönemin Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve aynı zamanda Baş Piskoposluk da yapan Makarios'un da avukatıdır.

Mavi Ev (2005)

Girne'de Güzelyurt Yolu üzerindeki Mavi Evi, kaçakçılık amacıyla, 1957 yılında Pablo Pavlides yaptırmıştır. 1957-1974 yılları arasında 17 yıl burada yaşayan Pavlides, köşkü, yakın bir mimar arkadaşına yaptırmış ve yapı tamamlandıktan sonra köşke ilişkin bilgileri sızdırmasın diye

mimarı öldürmüştür. Mavi Evin konumu özellikle gizlenmek üzere seçilmiştir; toplam alanı 4 dönümdür. Nereden bakılırsa bakılsın asla görülemez ancak köşkten bakıldığı zaman her yer görülür. Pavlo Pavlides'in bu köşkü yaptırma amacı deniz yoluyla getirttidiği silahları sorunsuzca dağıtmaktır. Kıbrıs Rumları, Pavlides'in müşterileri arasındaydı.

Akdeniz'e tepeden bakan bir yamaçta bulunan evin evin çevresinde makinalı tüfek yuvaları konuşlandırılmıştır. Kıbrıs Barış Harekatı sırasında yapılan paraşütçü indirmesi sırasında, Pavlides'in korumalığını yapan Rum Askerleri'nin ateş açması sonucu yaklaşık 100 Türk askerinin şehit düştüğü söyleniyor.

Mavi Köşk'ün dış cephesi mavi ve beyaz renklerden oluşmaktadır. 2 katlı olan bu köşkün klimalı 13 odası bulunmaktadır. Odalar mavi, kırmızı ve sarı renklerine boyanmış ve her odanın perdesi odanın rengi ile uyumu ve ses geçirmez. Sarı renkli oda, çocuklar için özel olarak yapılmış ve depreme dayanıklı olması için raylı bir sistemi vardır. Kaçakçının uğurlu sayısı 13 tür: 13 oda, 13 basamaklı merdivenler, bahçede 13 tane musluk gibi. Köşkün ikinci katında bir dinlenme odası bulunuyor. Köşkte bir de küçük amfitiyatro bulunmakta. Pavlides, bu odada sesinin mahkeme salonunda nasıl bir etki uyandıracağını ölçmekteymiş. Bahçede konuklara şarap sunmak üzere, aslanlı çeşme bulunuyor.

Pavlides'in sanat seçkisi içinde Meryem Ana tablosu önemlidir. Bu tablonun özelliği, odanın neresinden bakarsanız bakın elleri, ayakları ve dizlerinin size dönük olmasıdır. Tablonun halesi som altından yapılmış olup, elindeki tas ve gerdanlığı ise altın suyuna batırılarak yapılmıştır.

Köşke girişinde bir süt havuzu bulunmaktadır. Bu havuzda dönemin ünlü aktristlerinden Sophia Loren'i de ağırladığı söylenir. Süt havuzunun bitişiğinde bir müzik odası bulunuyor.

Köşkün ortasına, depremi haber vermek üzere "denge" adı verilen küçük bir heykel bulunuyor.

Çok sayıda da tapınma köşesi bulunmaktadır. Bu köşelerden birine, 7 ayrı görüş açısına sahip bir ayna yerleştirilmiştir. Bunun nedeni, tapınma sırasında dalgınlığından faydalanan birisinin olma olasılığına karşı devamlı tetikte olma isteği olarak açıklanıyor.

Pavlides'in çalışma masası (2005)

O dönemlerde ulaşımı kolay bir yolu bile bulunmayan evin en stratejik tasarılarından biri bir kilometre uzağından bulunan 8 ayrı İngiliz evine tünelinin olmasıdır. 20

Temmuz 1974 Kıbrıs Harekatı'ndan kısa bir süre önce bu harekatın gerçekleşeceğini öğrenen Pavlides, bu tüneller yardımıyla kaçmıştır ve izinin belli olmaması için patlayıcılarla tüneli imha etmiştir.

Gazimağusa

Gazimağusa Kıbrıs'ın doğu kıyısında yer alır. Kent adanın en derin limanına sahiptir. Orta Çağ'da özellikle Ceneviz ve Venediklileri egemenliği altında iken adanın en önemli liman kenti idi. İpek Yolu tüccarlarının mallarını Avrupa'ya taşıdığı deniz yolu üzerindeydi

Kent adını antik çağda, Mısır Kralı II. Ptolemaios'un kız kardeşi ve eşi olan II. Arsinoe'den almıştır. Bu nedenle Arsinoe veya Arsinoë adıyla biliniyordu.

III. yüzyıla gelindiğinde, kent "Stadiasmus Maris Magni" adlı eserde Ammochostos "Kum İçine Gizlenmiş" adıyla geçmektedir. Bu ad Orta Çağ döneminde Latince "Fama Augusta", Fransızca "Famagouste" ve İtalyanca "Famagosta" biçimlerine evrilmiştir. Kentin modern Türkçe adı olan Mağusa da aynı kökene dayanmaktadır.

25 Aralık 1975'te, Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında, kentin gösterdiği direniş ve mücadeleyi onurlandırmak için kentin resmi adı bir parlamento kararıyla, "gazi" unvanının eklenmesiyle Gazimağusa olarak değiştirildi.

Tarihçe

Gazimoğusa, Salamis'in bir depremde ciddi şekilde hasar görmesinin ardından MÖ 274 tarihlerinde Mısır kralı II. Ptolemaios Philadelphos tarafından kurulmuş ve kız kardeşi "Arsinoe"nin adını almıştır. Arsinoe, MÖ I. yüzyılda Strabon tarafından "Geographica" adlı eserinde bir "balıkçı kasabası" olarak tanımlanmıştır. Esasen Gazimağusa, Kıbrıs'ın en ünlü ve en önemli antik kenti olan Salamis'in ardılıydı.

Kent, Doğu Roma İmparatoru I. Justinianus döneminde büyük bir refah yaşamıştır. Justinianus, eşi Theodora'nın memleketi olan bu kenti onurlandırmak amacıyla kenti pek çok yapıyla donatmıştır. Halk ise minnet duygusunu ifade etmek için kente "Yeni Justiniania" adını vermiştir. MS 647 yılında, komşu kentlerin Arap akınlarının sonucu yıkılmasının sonucu olarak bu kentlerin sakinleri Gazimağusa'ya göç etmiştir. Bunun sonucunda şehrin nüfusu önemli ölçüde artmış ve kent yeniden büyük bir gelişme dönemi yaşamıştır.

Kudüs Araplar tarafından ele geçirildiğinde, Hıristiyan nüfus Gazimağusa'ya sığınmış. Bu durum şehrin önemli bir Hıristiyan merkezi ve Doğu Akdeniz'in en önemli ticaret merkezlerinden biri haline gelmesini sağlamıştır.

Gazimağusa'nın tarihi aşağıda dönemsel olarak açıklanmıştır:

Lüzinyan, Ceneviz ve Venedik Dönemi

Gazimağusa için dönüm noktası, 1192 yılında Lüzinyan yönetiminin başlamasıyla gerçekleşmiştir. Kent, tam donanımlı bir yerleşim yeri olarak bu dönemde gelişmiştir. Doğal limanı ve kent merkezini koruyan surları sayesinde Doğu Akdeniz'deki önemi artmış ve nüfusu çoğalmaya başlamıştır. Kentin hem Doğu hem de Batı için bir ticaret merkezi haline gelmesiyle bu gelişim süreci XIII. yüzyılda hız kazanmıştır. Filistin'deki Akka'nın düşüşünden (1291) kaçan Hıristiyan mültecilerin kente akın etmesi, burayı küçük bir köyden Hıristiyan dünyasının en zengin kentlerinden birine dönüştürmüştür.

Liman 1372'de Cenevizliler, 1489'da ise Venedikliler tarafından ele geçirilmiştir. Bu ticari hareketlilik, Gazimağusa'yı tüccarların ve gemi sahiplerinin lüks içinde yaşadığı bir yer haline getirmiştir. XIV. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Gazimağusa'nın dünyanın en zengin vatandaşlarına sahip olduğu söylenmekteydi. Kişilerin zenginliğinin inşa ettirdikleri kiliselerle ölçülebileceği inancı, bu tüccarlara farklı tarzlarda kiliseler yaptırma konusunda ilham vermiştir. Günümüzde varlığını sürdüren bu kiliseler, Gazimağusa'nın "kiliseler bölgesi" olarak anılmasının nedenini oluşturmuştur. Kentin gelişimi varlıklı kesimin sosyal yaşamı ekseninde şekillenmiş; Lüzinyan sarayı, katedral, meydan ve liman çevresinde yoğunlaşmıştır.

Osmanlı Dönemi

1570-1571 yıllarında Mağusa, Venedik yönetimindeki Kıbrıs'ta Mustafa Paşa komutasındaki Türklere karşı direnen son kaleydi. Kent, garnizon teslim olana dek on üç ay süren bir kuşatmaya ve şiddetli bir bombardımana direndi. Osmanlı kuvvetleri, Mustafa Paşa'nın oğlu da dahil olmak üzere 50.000 askerini kaybetmişti.

Mağusa Kale Surları

Osmanlı yönetiminin başlamasıyla birlikte Latinler Mağusa'daki ayrıcalıklı statülerini kaybettiler ve kentten çıkarıldılar. Başlangıçta yerli Kıbrıslı Rumların kentte mülk edinmelerine izin verilmişti ancak 1573-1574 yıllarında sur içi bölgesinden uzaklaştırıldılar ve daha sonra Maraş bölgesine dönüşecek olan sur dışındaki alana yerleşmek zorunda kaldılar. Anadolu'dan gelen Türk aileler sur içine yerleştirildi ancak bu aileler, daha önce 10.000 kişilik bir nüfusu barındıran binaları dolduramadılar. Çoğunluğu kentten çıkarılan Latinlerden oluşan Mağusalı tüccarlar Larnaka'ya yerleştiler. Larnaka geliştikçe Mağusa bir ticaret merkezi olarak önemini yitirdi. Zamanla, bataklıklardan uzak konumu sayesinde Maraş refah düzeyi yüksek bir tarım kasabasına dönüşürken, sur içi bölgesi bakımsız ve harap bir halde kaldı.

Sur içinde bazı yapılar Müslüman nüfusun gereksinimlerini karşılayacak şekilde yeniden işlevlendirildi. Aziz Nikolaos Katedrali camiye dönüştürüldü (günümüzde Lala Mustafa Paşa Camisi olarak bilinir). Yeni bir çarşı kuruldu ayrıca bölge sakinlerinin gereksinimlerini karşılamak amacıyla hamamlar, çeşmeler ve bir medreseler inşa edildi. Bir Osmanlı kent özelliği olan iki katlı ev ile yaygın durumdaki tek katlı evlerin bir arada bulunduğu bir mahalle ruhu gelişmiştir.

İngiliz Sömürge Dönemi

İngilizlerin adayı işgal etmesiyle birlikte Gazimağusa, bir liman ve ekonomik merkez olarak önemini yeniden kazandı. İngiliz planlarında şehrin kalkınması özel olarak hedeflendi. İngilizler kentin sokaklarının ve harap durumdaki binaların yeniden inşasını ve geliştirilmesini, ayrıca temizlik koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan bir "Gazimağusa Kalkınma Yasası"nı yürürlüğe koydu. Liman 1903 ile 1906 yılları arasında geliştirilip genişletildi ve son durağı Gazimağusa'da bulunan Kıbrıs Hükümet Demiryolu'nun inşasına 1904'te başlandı.

Larnaka bir süre daha adanın ana limanı olarak kullanılmaya devam etse de I. Dünya Savaşı sırasında Gazimağusa'nın askeri üs olarak kullanılmasının ardından ticaret büyük ölçüde Gazimağusa'ya kaydı. Surların dışındaki kent, özellikle Maraş bölgesinde yoğunlaşan bir yapılaşmayla hızla büyüdü. İngilizlerin karargahlarını ve konutlarını buraya taşımasıyla

Maraş idari merkez haline geldi ve İngiliz yönetiminin son yıllarında turizm önemli ölçüde gelişti. Surların dışındaki kentte çömlekçilik ile narenciye ve patates üretimi önemli ölçüde artarken, sur içi bölgedeki tarımsal faaliyetler neredeyse tamamen sona erdi.

İngiliz yönetiminin sonlarına doğru artan nüfusu barındırmak amacıyla yeni yerleşim alanları inşa edildi ve 1960 yılına gelindiğinde Gazimağusa, Maraş ve sur içi bölgesinin çok ötesine uzanan modern bir liman kenti haline gelmişti.

İngiliz döneminde kentte önemli bir demografik değişim yaşandı. 1881 yılında Hristiyanlar kent nüfusunun %60'ını, Müslümanlar ise %40'ını oluşturuyordu. 1960 yılına gelindiğinde ise Kıbrıslı Türk nüfus toplam nüfusun %17,5'ine gerilerken, Kıbrıslı Rum nüfus %70'e yükselmişti. Kent ayrıca, Filistin'e göç etmeye çalışan yaklaşık 50.000 Holokost kurtulanı Yahudi için İngilizlerin kurduğu toplama kamplarından birine ev sahipliği yapıyordu.

Bağımsızlıktan Türk Harekatına

1960'taki bağımsızlıktan 1974'teki Kıbrıs Türk harekatına kadar geçen sürede Gazimağusa, Maraş'ın güneybatısına doğru genişleyerek tanınmış bir eğlence ve turizm merkezi haline geldi. Gazimağusa'nın 1974 yılına gelindiğinde ülke ekonomisine sağladığı katkı, boyutunun çok üzerindeydi. Nüfusu ülke toplamının yalnızca %7'sini oluşturmasına karşın, 1974'te Kıbrıs'ın toplam sanayi istihdamının ve üretiminin %10'undan fazlasını karşılıyordu. Ağırlıklı olarak turistik bir merkez olma niteliğiyle uyumlu hafif sanayi faaliyetlerine odaklanıyor. Gıda, içecek ve tütünden giyim, ayakkabı, plastik, hafif makine ve ulaşım ekipmanlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede yüksek kaliteli ürünler üretiyordu. Ada genelindeki ticari işletmelerin %19,3'ünü barındırıyor ve ticari faaliyetlerde çalışan toplam nüfusun %21,3'ünü istihdam ediyordu. Otellerin %31,5'ine ve Kıbrıs'ın toplam yatak kapasitesinin %45'ine ev sahipliği yaparak adanın başlıca turizm merkezi konumundaydı. Maraş, şehrin ana turizm ve ticaret bölgesi işlevini görüyordu.

Bu dönemde Gazimağusa'nın kentleşme hızı yavaşlarken kırsal bölgelerin gelişimi ivme kazandı. Böylece ekonomik büyüme, hem Gazimağusa kenti hem de narenciye, patates, tütün ve buğday gibi temel ürünlere dayalı dengeli bir tarım ekonomisine sahip olan bölge arasında paylaşıldı. Gazimağusa, çevresiyle güçlü bağlantılarını sürdürdü. Kentin limanı adanın ana deniz kapısı olma özelliğini korudu ve artan ithalat-ihracat hacmini karşılamak amacıyla 1961 yılında kapasitesi iki katına çıkarılacak şekilde genişletildi. Liman; Kıbrıs'ın ihracatının %42,7'sini, ithalatının %48,6'sını ve yolcu trafiğinin %49'unu yönetiyordu. 1960'tan bu yana resmi bir nüfus sayımı yapılmamıştır ancak 1974 yılında, çevre köylerden ve banliyölerden her gün Gazimağusa'ya çalışmaya gelen yaklaşık 12.000–15.000 kişi hariç tutulduğunda, şehrin nüfusunun 39.000 civarında olduğu tahmin edilmekteydi. Başta İngiltere, Fransa, Almanya ve İskandinav ülkeleri olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinden gelen turist akınıyla birlikte, yaz turizm sezonunun en yoğun olduğu dönemlerde kentte

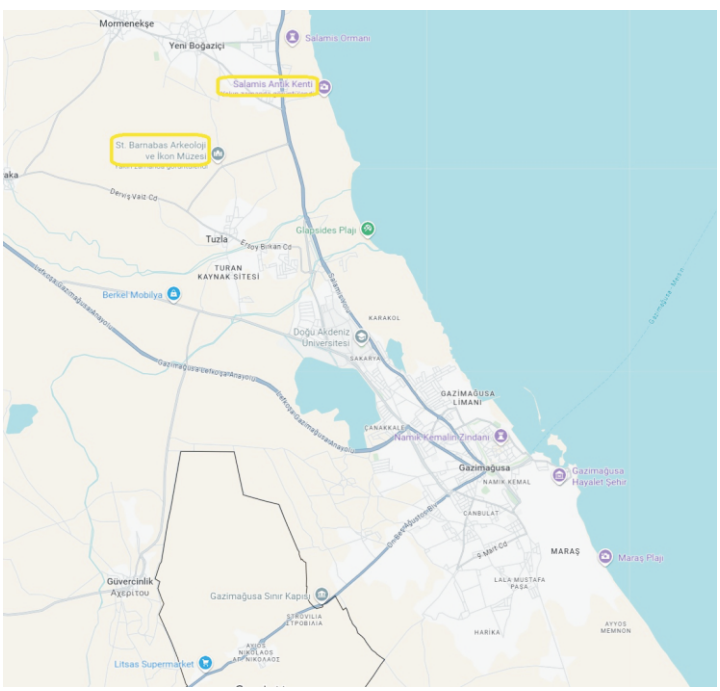
bulunan insan sayısı yaklaşık 90.000–100.000'e çıkmaktaydı. Kentin nüfusunun çoğunluğunu Kıbrıslı Rumlar (26.500) oluştururken, nüfusun geri kalanını 8.500 Kıbrıslı Türk ve diğer etnik gruplardan 4.000 kişi meydana getiriyordu.

Türk Harekatından Günümüze

14 Ağustos 1974'te gerçekleşen Kıbrıs Harekâtı'nın ikinci aşamasında, Mesarya Ovası Türk tankları tarafından ele geçirildi ve Gazimağusa Türk uçakları tarafından bombalandı. Türk Ordusu'nun kenti alması üzerine Gazimağusa'daki tüm Kıbrıslı Rum nüfus çevre tarlalara kaçtı.

Kıbrıs Barış ahrekatından sonra Maraş bölgesi Türk ordusu tarafından çitlerle çevrilerek kapatıldı. BM Güvenlik Konseyi'nin 550 (1984) sayılı kararı, Gazimağusa'nın herhangi bir bölümüne, şehrin asıl sakinleri dışındaki kişilerin yerleştirilmesine yönelik her türlü girişimi kabul edilemez ve haksız olarak nitelendirmektedir ayrıca bu bölgenin BM yönetimine devredilmesi çağrısında bulunmaktadır. 1994'teki gidişimde Maraş Bölgesini özel izinle görme olanağım oldu.

Doğu Akdeniz Üniversitesi 1979 yılında Gazimağusa'da kurulmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi ise 2010 yılında kentte bir kampüs açmıştır. Kıbrıs Sanat Koleji (Cyprus College of Art), 1969 yılında Kıbrıslı sanatçı Stass Paraskos tarafından Gazimağusa'da kurulmuş ancak kentteki sanat öğrencilerinin varlığının tatilcileri uzaklaştırdığını öne süren yerel otelcilerin itirazları üzerine 1972'de Baf'a taşınmıştır. Cyprus West University (Kıbrıs Batı Üniversitesi) Gazimağusa'da kurulmuştur.

Gazimağusa ve çevrersi

Görülecek Yerler

Görülecek yerleri Gazimağusa içinde ve çevresi olarak ayırdım. Mağusa içinde

- Namık Kemal Zindanı
- Lala Mustafa Paşa Camisi
- Sinan Paşa Camisi

Mağusa çevresinde

- Aziz Barnabas Manastırı ve İkon Müzesi
- Salamis

Aziz Barnabas'tan söz edince yakın arkadaşı Aziz Paul'dan (Pavlus) da söz etmeyi gerekli buldum.

Namık Kemal Zindanı

Namık Kemal, potansiyel bir devrimci ve imparatorluğa tehdit olarak görüldü. 9 Nisan 1873'te İstanbul'daki Gedik Paşa Tiyatrosu'nda "Vatan yahut Silistre" adlı oyununun ilk gösteriminden kısa bir süre sonra Sultan Abdülaziz tarafından sürgüne gönderildi. Oyun, milliyetçilik ve liberalizmi teşvik ettiği için tehlikeli kabul edildi.

Namık Kemal'in sürgün edildiği yer aslında Venedik Sarayı'nin bir parçasıydı, ancak şu anda bulunduğu kodes, Osmanlı döneminde yıkık bir sarayın köşesine inşa edilmiştir. Binanın alt katında Lüzinyan mimarisi, üst katında ise belirgin bir Osmanlı tarzı görülmekte. Zemin kat, Venedik Sarayı'nın avlusuna açılan düşük kemerli giriş kapısı ve demir parmaklıklı penceresi ile dikkat çekiyor.

Namık Kemal Zindanı (1992)

Namık Kemal ilk geldiğinde zemin katta kalmış, ancak daha sonra Kıbrıs Valisi Veysi Paşa'nın izniyle üst kata nakledilmiş. Üst kat, dik taş merdivenler, büyük pencereler ve mermer zeminle öne çıkıyor.

Abdülaziz tahttan indirildiğinde, Namık Kemal affedildi ve 29 Haziran 1876'da İstanbul'a döndü. Gazimağusa zindanında Gülnihal, Akif Bey, Zavallı Çocuk ve Kara Bela oyunlarını yazdı. İntibah romanı da bu

zindanda yazıldı. Namık Kemal, Cezmi romanını da burada yazmaya başlamış ancak Midilli Adası'nda tamamlayabilmiştir.

Zindanın doksanlı yıllardaki restorasyonu ile yazarın eşyalarını ve belgelerini barındıran bir müze haline getirildi. Zindan, I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz yetkililer tarafından da kullanıldığı söylenen bir geçmişe sahip. Günümüzde Namık Kemal'in bronz bir büstü, kendi adını taşıyan meydana bakıyor. Atatürk'ün eserlerine ilham kaynağı olmasıyla bilinen yazar, hala Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ta edebi kahraman olarak kabul ediliyor.

Lala Mustafa Paşa Camisi

Aziz Nikolaos Katedrali, Lala Mustafa Paşa Camisi (daha sonra Mağusa'nın Aziz Sofya Camisi) olarak anılan yapı, Kıbrıs'ın Gazimağusa kentindeki en büyük Orta Çağ yapısıdır. Katedral, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571'de Gazimağusa'yı ele geçirmesinin ardından camiye dönüştürülmüş ve günümüze kadar cami olarak varlığını sürdürmüştür. Yapı, adını III. Murad'a hizmet eden ve Kıbrıs'ta Venediklilere karşı Osmanlı kuvvetlerine komuta eden, Osmanlı sadrazamı Lala Mustafa Paşa'dan almıştır.

Lala Mustafa Paşa Camisi (1992)

Fransız Luziyan hanedanı, 1192'den 1489'a kadar Kıbrıs kralları olarak hüküm sürmüş ve beraberlerinde, özellikle Gotik mimarideki gelişmeler olmak üzere, mimari alandaki en yeni Fransız üsluplarını getirmişlerdir. Katedralin inşası 1298 ile 1312 yılları arasında gerçekleştirilmiş ve yapı 1328'de kutsanarak ibadete açılmıştır. Güney kapısının yanındaki bir payanda üzerinde yer alan yazıt, 1311 yılındaki inşaat aşamasını belgelemektedir. "Dönemin piskoposunun restorasyon fonunu zimmetine geçirmesi olayın ardından", Piskopos Guy of Ibelin, yapının inşası için 20.000 bezant (altın sikke) bağışlamıştır. Luzinyanlar, Kıbrıs kralları olarak Lefkoşa'daki Ayasofya Katedrali'nde (günümüzde Selimiye Camisi) taç giyerken, Kudüs kralları olarak ise Gazimağusa'daki Aziz Nikola Katedrali'nde taç giyiyorlardı.

Yapı, Fransa dışında oldukça ender görülen Rayonnant Gotik tarzında inşa edilmiştir. Fransa ile Kıbrıs arasındaki tarihi bağ, yapının Reims Katedrali gibi Fransız mimari örnekleriyle taşıdığı benzerliklerle ortaya konmaktadır. Öyle ki, bu benzerlik o denli

güçlüdür ki yapıya "Kıbrıs'ın Reims'i" adı verilmiştir. Bina, Haçlı mimarisinin tipik özellikleri olan üç kapı, yan neflerin üzerinde ikiz kuleler ve düz bir çatı ile inşa edilmiştir.

1480'den sonraki bir tarihte, katedralin güneybatı köşesine "Loggia Bembo" olarak bilinen bir toplantı salonu eklenmiştir. İnce mermer sütunlara sahip, özenle işlenmiş girişiyle dikkat çeken bu bölüm, katedralin asıl mimari üslubundan büyük ölçüde ayrılan bir tarza sahiptir. Kıbrıs'ta önemli mevkilerde bulunmuş olan Bembo ailesiyle olan bağlantı, yapı üzerindeki aile armalarıyla gösterilmektedir. Loggia'yı zenginleştirmek amacıyla, Salamis'ten getirilmesi olası, Geç Antik Çağ'a ait mermer parçalar, girişin her iki yanına oturma yeri olarak yerleştirilmiştir.

Katedralin iki kulesinin üst kısımları depremlerden zarar görmüş, 1571'deki Osmanlı bombardımanları sırasında ağır hasar almış ve hiçbir zaman onarılmamıştır. Heykellerin, haçların, vitrayların, fresklerin ve tabloların neredeyse tamamı ile mezarların ve sunağın büyük bir kısmı kaldırılmış ya da üzerleri sıvanarak kapatılmıştır. Bununla birlikte Gotik yapı korunmuş olup, kuzey nefinde hâlâ birkaç mezar ayırt edilebilmektedir.

Sinan Paşa Camisi

Gazimağusa surlar içinde yer alan Sinan Paşa Camisi, aslen XIV. yüzyılda (1358 civarı) St. Peter ve St. Paul Kilisesi adıyla Gotik mimaride inşa edilmiş tarihi bir yapıdır. 1571 yılında Osmanlıların Gazimağusa'yı fethinden sonra camiye çevrilmiştir. Camiye Osmanlı'da beş kez sadrazamlık yapan "Büyük Sinan"ın adı verilmiştir. Cami İngiliz sömürge döneminde patates ve tahıl deposu olarak kullanıldığı için halk arasında "Buğday Camisi" olarak da bilinir.

Sinan Paşa Camisi (1992)

Caminin güney avlusunda 1730 yılında Gazimağusa'da vefat eden Osmanlı diplomatı Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin mezarı bulunmaktadır.

Aziz Barnabas Manastırı ve İkon Müzesi

Aziz Barnabas Manastırı (Gazimağusa'nın dış çeperinde) Tuzla köyü ile Salamis kalıntıları arasında, Kral Mezarları'na yakın bir konumdadır. Manastır günümüzde müze olarak

hizmet veren ve MÖ VII. yüzyıla kadar uzanan Kıbrıs eserlerinden oluşan çarpıcı bir seçkiye ev sahipliği yapan bir kilise, arkeolojik eserlerin sergilendiği manastır bölümü ve azizin mezarını barındıran bir şapelden oluşmaktadır.

Aziz Barnabas

Yahudi kökenli olan Aziz Barnabas, Salamisliydi. Asıl adı Yusuf olan Barnabas, hukuk eğitimi görmek üzere Kutsal Topraklar'a gitmiş ve orada Havari Pavlus ile tanışmıştır. Kudüs'te dini eğitim gördüğü sırada İsa'nın gerçekleştirdiği bazı mucizelere tanıklık etmiş ve MS 33 yılında Hristiyan inancını benimsemiştir. Ailesinden kendisine miras kalan mülkleri, kiliseye ve Kudüs'teki yoksullara bağışlamıştır.

Salamis Başpiskoposu olarak görevlendirilen Barnabas, MS 45 yılında Kutsal Topraklar'dan Kıbrıs'a döndüğünde, İsa Mesih hakkındaki öğretileri yaymaya başlamıştır. Ona, takipçileri Yuhanna Markos ve Tarsuslu Pavlus eşlik etmiştir. Arkadaşları ile birlikte, adadaki Yahudi topluluğunu Hıristiyanlığa döndürmeyi amaçlamışlarsa da bu çabaları pek başarılı olmamıştır. Yine de Barnabas, adanın Romalı valisi Sergius Paulus üzerinde öyle bir etki bırakmıştır ki, vali Hristiyanlığı benimsemiştir. Böylece Kıbrıs, Hristiyan bir yöneticiye sahip olan ilk bölge haline gelmiştir.

Aziz Barnabas Manastırı (1992)

MS 75 yılında adaya yaptığı ikinci ziyaret sırasında tutuklanan Barnabas, Salamis'teki bir sinagogda hapsedilmiştir. Aynı gece, Suriyelilerden oluşan bir kalabalık tarafından taşlanarak öldürülmüş ve naaşı denize atılmıştır. Bununla birlikte, Yuhanna Markos ve diğer takipçiler, Barnabas'ın naaşını çıkararak onu Salamis nekropolünün batısındaki bir keçiboynuzu ağacının altındaki mezara gizlice defnettiler. Yuhanna Markos, Barnabas'ın göğsünün üzerine Matta İncili'nin bir kopyasını yerleştirdi. Aziz Barnabas'ın mezarı, MS V. yüzyıla kadar, yani 400 yıldan uzun bir süre boyunca keşfedilmeden kaldı.

Günümüzde Nekropol

Mezar, MS 480 civarında, Kıbrıs Başpiskoposu Anthemios'un, uzun süredir kayıp olan mezarın yeri, gördüğü bir rüya üzerine keşfedildi. Aziz Barnabas'ın elinde, piskoposun bir mucize olarak kabul ettiği, resimlerle süslenmiş bir Matta İncili tuttuğu görüldü.

Anthemios, bu İncil'i Doğu Roma İmparatoru Zeno'ya sunmak üzere, dönemin imparatorluk başkenti olan Konstantinopolis'e (İstanbul) doğru yola çıktı. Bu hediyeden büyük memnuniyet duyan İmparator Zeno, Kıbrıs Kilisesi'ne özerklik tanıdı ve mezarın bulunduğu yere görkemli bir kilise inşa edilmesi için kaynak sağladı. Ancak bu yapı, VII. yüzyıldaki Arap akınları sırasında ağır hasar gördü. Günümüze ulaşan tek kalıntı ise doğu ucundaki özgün apsistir.

Bugün varlığını sürdüren Aziz Barnabas Manastırı, XVIII. yüzyılda, Doğu Roma kilisesinin özgün kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. Başlangıçta üç kubbeli olarak tasarlanmış olsa da temelinin sağlam olmaması ve zeminin yumuşak olması nedeniyle kubbelerden biri ve bir apsis çökmüştür. Onarım çalışmaları sırasında üçüncü kubbe yeniden inşa edilmediğinden, kilise günümüzde alışılmadık bir görünüme sahiptir. Kilisenin içinde, piskoposun gördüğü rüyayı, naaşın keşfini ve İncil'in İmparator'a sunuluşunu betimleyen bir fresk görülebilir.

Bir zamanlar Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olan bu manastır, günümüzde hâlâ iyi durumdadır. Kilisenin dışında, üç tarafı bir zamanlar keşişlerin ve manastıra dua etmeye gelen hacıların konakladığı yapılarla çevrili bir avlu bulunmaktadır. Zaman içinde manastırda yaşayan keşişlerin sayısı azaldı ve 1950'lere gelindiğinde, kendilerini 1917'den beri kiliseye adamış olan yalnızca üç keşiş kalmıştı. Kilisenin bakımıyla ilgilenen bu keşişler, 1958 yılında bir de çan kulesi inşa ettiler. Zamanlarının büyük bir kısmını, günümüzde sergilenmekte olan pek çok fresk ve ikonayı yapmakla geçirdiler.

İkona müzesi, Kuzey Kıbrıs'taki en iyi Tunç Çağı ve Erken Demir Çağı eserleri seçkilerinden birini barındırmanın yanı sıra, hâlâ kutsallık ve huzur dolu bir ortama sahiptir. Arkeoloji müzesinde ise, antik Mısır'ın etkilerinin görüldüğü bir döneme tarihlenen ve yakınlardaki antik Enkomi kentinden çıkarılan kalıntılar sergilenmektedir.

Kilisenin ötesinde, bir mezar alanının üzerine inşa edilmiş XIX. yüzyıldan kalma küçük bir anıt şapel bulunur. Ziyaretçiler, özellikle 11 Haziran'daki azizin yortu gününde, saygılarını sunmak için buraya akın ederler.

Günümüzde keşişlerin olmadığı kilise, bir ikona müzesi olarak hizmet vermektedir. Eski manastır bölümleri ise Neolitik Çağ'a kadar uzanan eserlerin sergilendiği bir arkeoloji müzesine ev sahipliği yapmaktadır.

Aziz Barnabas Manastırı (1992)

Aziz Paul (Pavlus)

Aziz Pierre ile birlikte erken Hıristiyan misyonerlerinin en ünlüsü ve hatta en etkilisi olarak kabul edilen Aziz Paul'un doğum yeri olan ve aynı zamanda yaptığı tüm yolculuklarda uğradığı, ilk Hıristiyanlık topluluklarını oluşturduğu yerleşimlerin büyük bölümü Türkiye sınırları içerisindedir. Hıristiyanlığın Kudüs'ten Anadolu'ya buradan da Avrupa'nın içlerine yayılmasında en büyük pay kuşkusuz Aziz Paul'undur. Roma'nın aşırı tepkisine ve sonunda ölüme gidecek kaderini bilmesine karşın yolunu terk etmemiştir. Suriye, Kıbrıs ve Yunanistan'da da yolculuklar yapmışsa de kuşkusuz en çok vakit geçirdiği ve öğretilerini yaydığı, en güney ucundan en batısına kadar neredeyse tamamını dolaştığı yer Türkiye'dir.

Aziz Paul, önceleri Hıristiyan yanlısı olmayan hatta İncil'de ilk başlarda Hıristiyanlara korku salan, onları tehdit eden ve cezalandıran biri olarak tasvir edilir. Ancak Hz. İsa'nın kendisine görünmesinin ardından bir mucize gerçekleşerek gözleri kör olur. Hz. İsa'nın adını diğer uluslara duyurmak için seçildiği kendisine bildirildikten sonra gözleri açılmış, vaftiz olarak Hıristiyan olmuştur. Bu mucizeden sonra Hıristiyanlığın en büyük savunucularından biri olan ve zorluklarla dolu uzun yolculuklarla Hz. İsa'nın öğretilerini yaymayı başaran Aziz Paul başta Anadolu olmak üzere tüm Akdeniz çevresinde ilk Hıristiyan topluluklarını oluşturmayı başarmıştır. Hz. İsa'nın 12 havarisinden olmamasına karşın Anadolu havarisi olarak adlandırılmasının nedeni de Hıristiyanlık yolunda verdiği bu hizmetlerdir.

Aziz Paul'un hayatı ve Anadolu'da yaptığı yolculuklara ilişkin bilgilere Yeni Ahit'in Elçilerin İşleri bölümünde yer verilmiştir. Kendisine Hz. İsa'nın göründüğü 9. bölümden sonrası Aziz Paul'un Hz. İsa adını yaymak için giriştiği yolculuklar ve çektiği sıkıntılarla ilişkilidir ve bu yolculukların büyük bölümünde Türkiye'deki kentlerin adı geçmektedir.

Aziz Paulus Hırıstiyanlığı yaymak üzere 4 yolculuk yaptığı bilinmektedir. Bu yolculukları sırasında Kıbrıs'a da uğramıştır. Bu dört gezide izlediği yollar aşağıda kısaca verilmiştir.

I. Yolculuk (MS 40-48)

Antakya, Selekeia Pieria (Smandağ), Kıbrıs (Salamis ve Paphus), Attalia (Antalya), Perge (Aksu) ve Kestros (Aksu) Vadisi, Psidia Antiokheia (Yalvaç), İconium (Konya), Lystra (Hatunsaray Kasabası) ve Derbe (Aşıran Köyü).

II. Yolculuk (MS 49-52)

Kudüs, Antiokheia, Tarsus, Derbe (Aşıran Köyü), Lystra (Hatunsaray), İconium (Konya), Psidia Antiokheia'dan (Yalvaç), Troas'a (Çanakkale), Macedonia Neapolis, Philippi, Amphipolis, Apollonia, Thesallonica ve Borea, Atina, Korinth, Cencrea, Efes'e (Selçuk), Rodos,Caesarea'ya (Suriye). Bu yolculuğu birlikte kararlaştırmışsa da Aziz Barnabas'la aralarındaki bir anlaşmazlık yüzünden onunla değil Aziz Silas ile birlikte yapar.

III. Yolculuk (MS 53-57)

Antakya, Tarsus, Kilikia, Derbe (Aşıran Köyü), Lystra, Konya, Psidia Antiocheia ,Efes, Çanakkale, Makedonia, Neapolis, Philippi, Amphipolis, Apollonia, Thessaionica, Borea, Atina, Korinth, Çanakkale, Assos, Kos, Rodos.

IV. Yolculuk (MS 59-69)

Küdüs'te, Roma askerleri tarafından tutuklanır ve yargılanır. Yargılama sonrası deniz yoluyla Caesarea'dan, Roma getirilir ve Roma'da hapse atılır. Daha sonra da MS 64 veya 67 yılında idam edilir.

Aziz Paulus ve Yalvaç

Psidia Antiokheia (Yalvaç) Aziz Paulus'un yolculularında sık uğradığı bir kenttir. Psidia Antiocheia, Aziz Paulus'un ziyaret ettiği MS 46–57 yılları arasında 70.000 kişiye varan nüfusu ile Roma İmparatorluğu'nun büyük kentlerinden biriydi. Burada Sebt günü sinagoga girip yaptığı konuşmada Kutsal Yasa'dan ve peygamberin yazılarından metinler okur. Bu konuşma Aziz Paulus'un misyonerlik görevinde yaptığı ilk konuşması olarak bilinmektedir. Bu konuşmayı tekrar etmesi istenmiştir. Psidia Antiokheia halkı Aziz Paulus'u dinlemek için toplanmış ve konuşmaların ardından, Hıristiyanlığa toplu geçişler yaşanmıştır. Ancak kentteki bu yeni dine karş olan kişiler kentin ileri gelenlerini kışkırtarak Aziz Paulus ve Barnabas'a karşı bir baskı hareketi başlatmışlardır. Onları öldüresiye dövdükten sonra, her ikisini de kent sınırları dışına atmışlardır.

Psidia Antiocheia'da bugün hala kalıntıları görülebilen Aziz Paulus Kilisesi, Paulus'un vaaz verdiği ilk sinagog'un üzerine 325 yıllarında inşa edilmiştir. Bu kilise Aziz Paulus'un adına yapılmış en eski kilise olarak bilinir ve mozaik kaplamalı tabanı ile de dikkat çeker. Günümüzde bu yer Hıristiyanlar için kutsal kabul edilmektedir. 1999 yılında Yalvaç'a gittiğimde bir Polonyalı grubun Aziz Paulu Kilisesi kalıntıları üzerinde ibadet etmelerine tanık oldum ve şunu düşündüm: "*Acaba benzer bir şeyi Osmanlı toprakları dışında kalmış herhangi bir Camide yapabilir miyiz?*"

Aziz Paulus Kilisesi - Psidia Antiocheia (1999)

St. Paul Yolu

Antalya Aksu Perge'den veya Aspendos'tan iki farklı çıkışı olan St. Paul Yolu, Antalya sınırları içinde 100 km yüründükten sonra, Isparta sınırlarında Sütçüler, Sağrak Köyü, Adada Antik Kenti, Eğirdir, Barla üzerinden geçilerek, Yalvaç İlçesinde sona ermektedir.

Salamis

Salamis Antik Kenti ilk olarak Aka kolonisi olarak kurulmuş, ardından ise Yunanistan'da yer alan Salamis Adası'nın kurucusu olan Tekfros bu kentin de kurucusu olarak tarihe adını yazdırmıştır. Antik kentin kuruluş hikayesi ise şöyledir:

Salamis Adası'nın kurucusu olan Tekfros, Truva harbinde yer alan silah arkadaşları ile bu savaşta esir düşen bir grup insanı alarak buraya gelir. MÖ 1184 tarihinde Karpaz Yarımadası Kuzey sahilinde Akalar Sahili denilen bölgeden Kıbrıs Adası'na ayak basar. Belirli bir süre burada kalırlar ve ardından da şimdiki antik kentin olduğu bölgeye gelerek bu kenti kurarlar.

MÖ 707 yılında adada başlayan Asur hakimiyetinden sonra ise adanın idaresi Salamis Kralı Elevton'un eline geçer ve MÖ 411 yılında da Tekfros ailesinin üyesi olan Evagoras, Kilikiya'dan gelen yandaşlarının yardımı ile Salamis Krallığını eline geçirir. Salamis Antik Kentinin surlarını sağlamlaştırıp bir filo oluşturan Evagoras, MÖ 391 yılından sonra ise neredeyse tüm adaya egemen olur. Daha sonrasında ise MÖ 380 tarihinde Salamis kentini Parslar kuşatır ve Evagoras'ın sadece Salamis Kralı olarak kalması ve Parslar'a vergi ödemesi koşulu ile anlaşmaya varılır.

MÖ 374 tarihinde Evagoras'ın öldürülmesinden sonra onun yerine geçen Krallar, Büyük İskender devrine kadar, Evagoras'ın Parslar ile yaptığı antlaşmaya sadık kalmışlardır. İskender devrinde ise Salamis Kralı olan Pnytagoras, kenti kuşatması sırasında Büyük İskender'e yardımcı olur. İskender'in ölümünün ardından komutanlarının aralarında toprak ve egemenlik paylaşımı yüzünden başlayan ve yıllarca süren savaştan dolayı Salamis sürekli el değiştirmek zorunda kalır. MÖ 294 yılında Ptolemaios, adayı ele geçirip burada kendi hanedanlığını kurar.

Salamis Antik Kenti 76 ve 77 tarihleri arasında ise depremlerden hasar görmüştür. Ayrıca 116 tarihindeki Yahudi isyanı sırasında tahribata uğramıştır. İmparator Constantinus şehri küçültüp yeniden kurma kararı alır. Bu yüzden o dönemde adı da Constantia olur. Constantia 368 – 403 tarihleri arasında yeniden Kıbrıs'ın başkenti olur. 647 yılından sonra aralıklı olarak depremler ve akınlar olması ile kent terk edilir. Mağusa kenti bundan sonra oluşmaya başlar.

Salamis Antik Kenti'nde Helenistik, Roma ve Doğu Roma dönemi izlerini taşıyan tarihi eserler bulunuyor. Görülmesi önerilen yerler arasında;

- Antik Tiyatro
- Forum
- Zeus Tapınağı
- Gymnasium
- Hamam
- Pazar yeri
- Krallarının mezarları

bulunuyor.

Antik Tiyatro

Augustus döneminde inşa edildiği sanılan tiyatronun. IV. yüzyılda depremler yüzünden yıkılan tiyatronun bazı taşları hamamların yapılmasında kullanılmıştır. Antik tiyatro oturma yerlerini, sahne binasını, orkestra yerini kapsıyor. Tiyatronun 15.000 kişilik olduğu söyleniyor. Freskler, heykeller ve sütunlarla çevrili bu görkemli yerin günümüze kadar yalnızca izleyicilerin oturma yerlerinin bir kısmı gelebilmiştir. Orta kısmındaki orkestranın ortasında Dionysos'a adanmış bir sunak ve Marcus Avurelius Commedus ile Caesar Contanstinus ve Caesar Maksimianus'a adanmış yazılı iki altlık bulunmaktadır. İzleyicilerin oturma yerlerinin eskiden 50 sıra olduğu söylenmektedir. Ancak yaklaşık 20 alt sıranın kaldığı görülmektedir. İzleyici sıralarının ortasındaki boşluk şeref locasıdır.

Salamis Tiyatrosu (2008)

Taş Forum/Pazar Yeri

Taş forum, su deposunun güneyinde yer alır. Agora olarak biliniyor. Ortadaki boş alan ve çevresindeki dükkanlardan anlaşıldı üzere buranın Salamis'in toplanma ve alışveriş yeri olması gerekir. Augustus döneminde restore edildiği, bulunan bir yazıttan anlaşılmıştır. Agoranın iki yanındaki sütunlu revaklar güneş ve yağmurdan koruma görevi görüyorlardı.

Zeus Tapınağı

Günümüze kadar çok az bir kısmı gelmiş tarihi yapının Salamis Antik Kenti'nin ana tapınak binası olduğu biliniyor. Zeus Tapınağı Agora'nın güneyindedir. Tapınağa merdiven basamakları çıkarak ulaşabiliyor. Yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen buluntulara göre tapınağın Augustus'un karısı Livia'nın onuruna yaptırıldığı anlaşılmış.

Gymnasium/ Spor Alanı

Salamis-Roma hamamı, alttan ısıtma dizgesi (2008)

Güney girişteki döşeme yazıttan buranın spor karşılaşmalarının yapıldığı yer olduğu anlaşılmış. Kentin kuzeyinde yer alan Gymnasiuma ilişkin bilgiler bu yazıtta yazılıdır. Doğu revağında da buranın bir dönem bahçe olarak kullanıldığına ilişkin bilgi içeren bir kalıntı bulunmuştur. Spor alanı Augustus döneminde restore edilmiş ve doğu revağı eklenmiştir. Dört tarafı kronit başlıklı sütunlu revaklarla çevrili alanın kuzey ve güney uçlarına birer yüzme havuzu eklenmiştir. Bu havuzların çevresinde heykeller yer almaktadır. Günümüzde kuzey yüzme havuzunun etrafında bulunan heykeller II. yy'dan kalmadır. 332 ve 342 yıllarındaki depremlerle yeniden yıkılan Gymnasium, Erken Doğu Roma döneminde Konstatinus tarafından Salamis hamamları olarak yeniden inşa edilir.

Sur ve Limanlar

VII. yüzyılda Arap akınlarından korunmak için kentin merkezini çevreleyen surların yapıldığı bilinmektedir. Ancak bu surlar akınları engelleyememiştir. Antik kentin güneydoğusunda liman bulunur. Limanın kuzey ve güney bölgesi dalga kıranlarıyla korunmaktadır. Geç Roma döneminde kullanılan ikinci liman ise antik şehrin kuzeyinde yer alıyor.

58 - Gazimağusa

Dipkarpaz

Kıbrıs haritasında parmak biçiminde olan kısmın bölge Dipkarpaz Yarımadası olarak (günümüzde Zafer Burnu adını almıştır) anılır. Ayrıca bu yarımadada Dipkarpaz ilçesi bulunmaktadır. Bölge tümüyle KKTC'nin bir parçasıdır.

Karpaz (yeni adıyla Yenierenköy) ilçesi, yarımadadaki en büyük kasabalardan biridir. Kasaba yakınlarındaki topraklar, zıraat için oldukça verimlidir. Bölgede yetiştirilen başlıca ürünler arasında keçiboynuzu, pamuk, tütün ve tahıl yer alır. Belediye sınırları içerisinde, adanın en güzel plajlarından bazılarına ev sahipliği yapan Karpaz Milli Parkı bulunmaktadır. Bölgede Karpaz eşeğine rastlanabilir.

Ekonomi temel olarak tarım, hayvancılık ve balıkçılığa dayanmaktadır. Kasaba 2000 yılından itibaren eko-turizm anlayışını benimsemiş ve eski geleneksel köy evlerini geleneksel tarza uygun konukevlerine dönüştürmüştür. Bölgede herhangi bir sanayi tesisi bulunmamaktadır.

Dipkarpaz kasabasının 2 Km kuzeyinde, belediye tarafından halk plajı olarak işletilen Ayfilon Plajı yer alır. Plaj, adını 500 m uzaklıktaki antik Karpasia kentinde bulunan Ayios Philon Kilisesi'nden almaktadır. Plaj, "Caretta caretta" türü deniz kaplumbağalarının üreme alanıdır ve bu yönüyle doğa koruma uzmanlarının ilgi odağı konumundadır. Ayrıca turistik rehberlerde "*gün batımının izlenebileceği bir nokta*" olarak tanıtılmaktadır. Plajda her yıl Ağustos ayında; konserler, yavru kaplumbağaların denize bırakılması, plaj temizliği ve diğer çevre bilinci etkinliklerini içeren, deniz kaplumbağalarına adanmış bir festival düzenlenmektedir.

Karpaz Yarımadası'nın en ucu (1992)

Görülecek Yerler

Sessizlik ve huzur arayan ziyaretçiler için Zafer Burnu, kent yaşamından uzaklaşarak doğanın sesini dinleyebilecekleri ender yerlerden biridir. Zafer Burnu adeta açık hava stüdyosunu andırmaktadır. Kayalık kıyılar, masmavi deniz ve geniş ufuk çizgisi, fotoğraf meraklıları için birbirinden etkileyici görüntüler sunmaktadır. Özellikle gün doğumu sırasında oluşan ışık oyunları, bölgeyi Kuzey Kıbrıs'ın en özel fotoğraf noktalarından biri haline getirmektedir.

Zafer Burnu çevresi, Karpaz Milli Parkı'nın doğal yaşam alanlarıyla bağlantılıdır. Bölge, çeşitli kuş türlerine ve Akdeniz ekosistemine ait birçok canlıya ev sahipliği yapmaktadır. Karpaz'ın simgesi haline gelen yabani eşeklere de zaman zaman bu bölgede rastlamak olasıdır. Zafer Burnu'na girek görülebilecek yerler şunlardır:

- Ayios Synesios Kilisesi
- Apostolos Andreas Manastırı
- Karpaz Milli Parkı

- Altınkum Plajı
- Dipkarpaz Köyü
- Zafer Burnu

Ayios Synesios Kilisesi

Yenierenköy (Karpaz beldesinin yeni adı) yakınındaki Ayios Tyhrsos semtinde, deniz kıyısında yer alan bu küçük kilisedir. Adını Karpaz Piskoposu St. Thyrsos'dan almıştır. Kilisenin apsisi, Aziz Thyrsos'un yaşadığına inanılan mağara üzerine inşa edilmiştir. Ancak günümüzde bu mağaraya ilişkin herhangi bir iz bulunmamaktadır. Kilisenin kuzey batı köşesinde kutsal suyun aktığı söylenen bir yer altı odasına inen basamaklar bulunmaktadır. Tavanda suyun gerçekten sızdığı bir girinti var. Ayrıca duvarda dar bir tünel görülmektedir. Cilt hastalığı olan kişilerin önce bu suda, sonra da denizde yıkanarak iyileşeceğine inanılıyor.

Ayios Synesios Kilisesi (1992)

V. yüzyılın başlarında inşa edilen kilisenin yer aldığı bu alan, ilk kez Fenikelilerin yerleştiği antik Karpaz kentinin bulunduğu yerdir. Üç bölümden oluşan, apsise ve kubbeye sahip olan kilisenin özgün zemini mozaiklerle kaplıdır. 802'deki Arap saldırıları sırasında tüm kentle birlikte kilise de tahrip edilmiş, XII. yüzyılda yeniden inşa edilmiştir.

Apostolos Andreas Manastırı

Manastırın, antik çağlarda "Dinaretum" adıyla bilinen Karpaz Yarımadası'nın uç kısmındaki bir kayalık üzerindedir. Buraya ilk inşa edilen ve içinde su kaynağı bulunan adak yerinin, "rüzgarları yönlendirme", "deniz ile kara yolcularını koruma", "göz hastalarını sağaltma" ve "çaresiz hastalara derman olma" gücüne sahip olduğuna inanılan Apostolos Andreas'a adandığına inanılmaktadır. Ancak bazı Kıbrıslı Türkler tarafından "Seydül Ahmet Bedevi", "Ahmet Bedevi", "Süleyman Bedevi", "Mührü Süleyman", "Hz. İlyas", "Hz. Ali", "Mustafa" ve "Hacı Aziz" adlı bir İslam/Arap şehitlerine ait olduğu söylenmektedir.

Aziz Apostolos Andreas'in kimliğine ilişkin bilgiler dini kitaplar ile söylentilere dayanmaktadır. Bethsaydalı bir balıkçı olan Andreas, önceleri Vaftizci Yahya'nın bir

müridiydi. Sonraları İsa Peygamber'in çağrısı üzerine havariliğe çağrılan ilk kişi olarak bilinir. Hıristiyanlığı yaymak için önce Anadolu'daki Bitinya ile Karadeniz kıyılarını, sonra da Makedonya ile Tesalya'yı içine alan uzun bir yolculuğa çıkar. En sonunda Pelepones Yarımadasındaki antik Patras kentine yerleşir. Seksen yaşındayken buradaki bir zeytin ağacına çakılmak suretiyle öldürülür.

Apostolos Andreas Manastırı (2005)

Apostolos Andreas'ın Kıbrıs'a gelişiyle ilgili sayısız söylentiler bulunmaktadır. Bir söylentiye göre Kudüs'e giderken, bir gözü görmeyen bir kaptanın gemisine binmiş; yolculuk sırasında geminin içme suyu tükenmiştir. Şimdiki manastırın açıklarına gelince, bu noktada içme suyu olduğunu kaptana söylemiş. Karaya çıkanlar su kaynağını bularak geminin su gereksinimini karşılamışlar. Kaptan, getirilen sudan içince görmeyen gözü görmeye başlamıştır.

Bir diğer söylentiye göre MS 31 yılında Kıbrıs'a kaçmak zorunda kalmış ve Karpaz yarımadasına gelmiştir. Bir gün, şimdiki manastırın bulunduğu kayalıkta otururken, Salamis'ten gelen bir gemiye binmiş ancak yarımadanın en uç kısmındaki "Aphrodite Acraea Tapınak" kalıntılarının bulunduğu Dinaretum Burnu'ndan geçerken rüzgar birden durmuş. Gemi üç gün boyunca orada hareketsiz kalmış ve suyu tükenmiş. Bunun üzerine gemi kaptanına, gemiye alındığı yerde su kaynağı bulunduğunu söylemiş. Karaya çıkanlar su kaynağının üzerine yuvarlanan kayayı kaldırmalarıyla oradan su fışkırmaya başlamış. Gemide bulunan kaptanın 10 yaşındaki oğlunun gözleri bu su ile yıkanınca görmeye başlamış ardından rüzgâr çıkmış.

Apostolos Andreas adak yeriyle ilgili bu söylentilerin çok tanrılı dinler dönemlerinden kaldığı düşünülmektedir. Apostolos Andreas'ın adak amacıyla ziyaret edilmesi, adak yerinin manevi gücünden hastalar için şifa dilenilmesi ve ziyaret yerindeki akarsudan içilmesi bu eski geleneğin devamı olmalıdır. Azize sunulan adaklar arasında, hastanın boyu ile ağırlığında balmumundan yapılmış insan figürleri, hastalanan el, ayak, parmak, göz, vücut ve benzeri uzuvların balmumu, altın veya gümüşten modelleri, ziynet eşyaları, canlı hayvan, zeytinyağı ve mum adağı bulunmaktadır.

Yakın geçmişimizde bazı kadınlar başlarındaki yemeninin ucuna bağladıkları altın yüzüklerini kilisenin 1886 tarihli Apostolos Andreas ikonuna asarlardı. Ayrıca yolcuların

koruyucusu olduğuna inanıldığından, Ortodoksların arabalarına Apostolos Andreas'ın ikonunu asmaları geleneği devam etmektedir. Kiliseye hizmet etme adağında bulunanlar, adaklarının gerçekleşmesi halinde buraya gelip belli bir süre manastıra hizmet ederlerdi.

Apostolos Andreas'a zeytinyağı adağında bulunup da değişik nedenlerle manastırı ziyaret edemeyen adak sahipleri, bu adaklarını bir şişeye koyup kendilerine en yakın yerden denize atarlardı. "Rüzgarların Hakimi" olduğuna inanılan Apostolos Andreas'ın rüzgarlara emrederek şişeyi manastıra sürükleyip manastır görevlilerinin eline ulaşmasını sağlayacağına inanılmaktadır. Şişelerin manastır koyuna girdiği anda kilisenin çanının kendiliğinden çalmaya başladığı ve bu uyarı üzerine görevli keşişlerin şişeyi gidip denizden aldıkları halen anlatılmaktadır.

Apostolos Andreas Manastırı (2005)

64 - Dipkarpaz

Kıbrıs Barış Harekatı

15 Temmuz 1974'te, Yunanistan'daki cuntanın desteğiyle Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından Kıbrıs'ta bir askeri darbe gerçekleştirildi. Darbeciler, görevdeki Kıbrıs Cumhurbaşkanı Başpiskopos III. Makarios'u görevden uzaklaştırarak yerine Enosis yanlısı Nikos Sampson'u getirdiler. Sampson rejimi, amacı adanın Yunanistan'a ilhak edilmesi olan bir kukla devlet olarak nitelendirildi. Darbeciler kısa sürede "Kıbrıs Helen Cumhuriyeti"nin kurulduğunu ilan ettiler. Birleşmiş Milletler tarafından yasa dışı olarak görülen bu darbe, derhal Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik askeri müdahalesine yol açtı.

66 - Kıbrıs Barış Harekatı

Kıbrıs'ta bir darbe yapıldığı haberi, Lefkoşa'da bulunan Türk Büyükelçiliğinin gönderdiği şifreli mesajla 15 Temmuz 1974 sabahı Türk Dışişleri tarafından öğrenildi. Kıbrıs'taki durumun Türkiye'nin bir askeri müdahalesini gerektirecek kadar ciddi olduğu değerlendirmesini yapan Türk Hükümeti, 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Garanti Antlaşması'nın garantör devlet olarak Türkiye'ye verdiği müdahale hakkını kullanmadan önce diğer bir garantör devlet olan İngiltere'nin yetkililerileriyle görüşerek birlikte hareket etmek üzere girişimde bulundu. İngiltere kabul etmezse Türkiye'nin yalnız başına hareket etmesi, görüşmeler sırasında Türk Silahlı Kuvvetlerinin hazırlık yapması kararlaştırıldı.

Dışişleri yetkilileri, bu düşünce ve planlarını 16 Temmuz'da İngiltere ve ABD'nin Ankara büyükelçiliklerine bildirdi. 16 Temmuz 1974'te muhalefet partilerinin başkanlarıyla da üç saate yakın bir toplantı yapan başbakan Bülent Ecevit, ertesi gün konuyu müzakere için Londra'ya gitti.

Türkiye heyeti İngiltere Başbakanı Harold Wilson, İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan ve Kıbrıs sorununu görüşmek üzere Londra'ya gelen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco ile ayrı ayrı görüşmeler yaptı. İngiltere ve ABD, konuya Türkiye gibi yaklaşmamaktaydı. Bu arada Türkiye'de Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan ve Maliye Bakanı Deniz Baykal, muhalefet partilerinin başkanlarıyla bir toplantı yaptı. Toplantının sonunda tüm muhalefet parti başkanlarının, Hükümetin kararlılığını gördüğü ve destek verdiği ifade edilir.

Türk heyeti, 18 Temmuz 1974 akşamı saat 20:30'da Londra'dan Ankara'ya hareket etti. Başbakan Bülent Ecevit, 19 Temmuz'da 02:00'de Ankara'ya varınca Genelkurmay Başkanlığında komutanlar ile bir toplantı yaptı. İngiltere'deki görüşmelerin aktarıldığı ve hazırlıkların gözden geçirildiği bu toplantıda başbakan Bülent Ecevit, harekatın amacı ve adının "Barış Harekatı" olduğunu belirtti. Genelkurmay'daki toplantının ardından Bakanlar Kurulu toplanıp oy birliği ile Kıbrıs'a müdahale kararı aldı. Bakanlar Kurulunun yazılı kararı, 19 Temmuz 1974 sabahı Genelkurmay Başkanlığına ulaştırıldı.

Kıbrıs'taki Sampson darbesinden sonra siyasal ve diplomatik etkinliklerle birlikte askeri hazırlıklar yapılmış; Genelkurmay, 1964 yılından beri hazırlanmış ve geliştirilmiş planlar üzerine çalışmaya başlamış ve görev alacak birlikler alarma geçirilmişti. Bu hazırlıklar çerçevesinde Türk ordusunun harekata katılabilecek satıh birlikleriyle muharebe ve idari destek birlikleri, Mersin-Taşucu bölgesi ve civarında yığınak yaptı. Deniz ve Hava Kuvvetleri bir yandan savaş hazırlıklarını yürütürken buna paralel olarak Mersin-Taşucu-Kıbrıs üçgeni ve civarında keşif ve devriye harekatını sürdürdü. Türk ordusu, güneyde Kıbrıs'a karşı hazırlanırken batıda da olası bir Yunan savaşına karşı önlem aldı. Trakya'daki 2. ve 5. Kolordu birlikleri, Yunan sınırına hareket etti. Batı Anadolu'daki Ege Ordusu, sefer görev yerini aldı. Donanma Ege ve Akdeniz'e açıldı ve bazı sivil gemiler, ordu emrine alındı.

Türk heyetinin olumlu bir sonuç elde edemeden Londra'dan dönüşünden sonra Genelkurmay'da yapılan toplantıda hazırlıklar gözden geçirildi. Ordu, daha önce de kararlaştırıldığı gibi, 20 Temmuz 1974 Cumartesi sabahı harekete hazırdı. Türk çıkartma filosu, 19 Temmuz sabahı saat 11:30'da Mersin'den Girne'nin batısına doğru hareket etti. Altı tane boş Türk ticaret gemisinden oluşan sahte çıkarma filosu ise Mağusa'ya doğru yol aldı.

Savaşı gerektirecek durumun baş göstermesi nedeniyle Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay'da, 20 Temmuz sabah saat 07:00'den itibaren bir ay süre ile Anayasa'nın 12. maddesi hükmüne dayanarak sıkıyönetim ilan edildi.

Birinci Harekat

Başbakan Bülent Ecevit, 20 Temmuz 1974 sabahı saat 06:10'da şu açıklamayı yaptı:

"*Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a indirme ve çıkarma hareketi başlamış bulunuyor. Allah; milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük bir hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için ve yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için adaya gidiyoruz.*"

20 Temmuz 1974 sabahı Türk ordusu, adaya saat 06:05'ten başlayarak havadan indirme ve denizden çıkarma yapmaya başladı. Kıbrıs'a ayak basan ilk Türk askerleri, paraşütçülerdi. Hava İndirme Tugayının 1. Paraşüt Taburu, Pınarbaşı'na; 2. Paraşüt Taburu ise Gönyeli'ye indi. İlk taburlar inerken ciddi bir ateşle karşılaşmadılar. Denizden çıkarma, Deniz Piyade Tugayına bağlı askerlerce Karaoğlanoğlu (Pentemili) Plajı'na yapıldı. Çıkarma harekatı başlamadan önce Pladini Plajı'nın ilerisindeki dağlarda önceden belirlenen hedefler Türk jet uçakları tarafından bombalandı. İlk çıkarma aracı saat 08:50'de sahile kapak attı.

Saat 11:15'te 3. Paraşüt Taburu, Pınarbaşı'na; 4. Paraşüt Taburu, Gönyeli'ye indi. 3 ve 4. taburlar, yoğun topçu ve havan ateşine tutuldular. Bu nedenle dağınık olarak inebilen taburlar bir hayli zor koşullarda bir araya gelebildiler.

Komando Tugayı da 20 Temmuz 1974 sabahı harekete geçti. 1. Komando Taburu, saat 08:20'de Pınarbaşı'na indi. Onu 2. Komando Taburu ile Gönyeli'ye inen 3. Komando Taburu ve Hamitköy'e inen Nevşehir Komando Taburu izledi.

Tank ve zırhlı araçlarla destekli Yunan Alayı, hava kararmak üzereyken Kıbrıs Türk Alayına karşı taarruza başladı. Taarruz, Kıbrıs Türk Alayı tarafından geriye püskürtüldü. Diğer taraftan Rum Milli Muhafız Kuvvetleri, Girne Boğazı'na hakim oldu ancak 1. Komando Taburu, Doğruyol Tepesi'ni ele geçirerek Girne Boğazı'nı kontrol altına aldı.

Harekatın ikinci günü Rumlar, havadan inen birliklerle denizden çıkan birliklerin birleşmesini engellemek ve bu birlikleri imha etmek üzere harekat düzenlendi. Ada topraklarında savaş sürerken haberleşme ve koordinasyon eksikliğinden dolayı Kocatepe muhribi, Türk uçaklarınca batırıldı ve 54 asker öldü. Kocatepe olayı üzerine Pakistan, seyyar bir hastane; İran seyyar hastane ve sağlık malzemesi gönderirken Libya, Türkiye'ye başta yedek parça olmak üzere her türlü yardımı yapmaya hazır olduğunu bildirmiş ve bu gelişmenin ardından Türkiye için gerekli yedek parça ihtiyacı, Libya tarafından karşılanmıştır. Libya'Nın gönderdiği bir uçak filosu bir süre Atatürk Havalimanında beklemiştir.

Dış baskıların artması sonucunda Türk Hükümeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararını kabul ederek harekatın üçüncü günü olan 22 Temmuz 1974 saat 17:00'de ateş kesmeye karar verdi ve bu karar Başbakan Bülent Ecevit tarafından saat 10:00'da düzenlenen basın toplantısında açıklandı. Karar açıklandığı sırada henüz Kıbrıs'ta havadan inen birlikler ile denizden çıkan birlikler birleşmiş bir durumda değildi ve 17:00'ye kadar bunun gerçekleşmesi beklenmekteydi.

22 Temmuz günü 10:30'da Pladini Plajı'na varan Bora Özel Kuvveti, 3. Komando Taburu ile birlikte saat 17:00'de Girne'ye girdi. Çatışmalar üç dört saat daha devam etti. Küçük Kaymaklı köyü, Lefkoşa Sancağı Mücahitleri tarafından 18:30'da ele geçirildi. 22 Temmuz'dan 30 Temmuz'a kadar geçen süre içinde yaşanan ateşkes ihlalleri sonucunda Türk birlikleri, Yukarı ve Aşağı Dikmen (Dikomo), Kaynakköy (Sihari), Taşkent (Vuno), Akçiçek (Siskilip) bölgelerini ele geçirdiler ve ayrıca Lefkoşa Havaalanı çevresinde de ilerleme kaydettiler. Lefkoşa Havalimanı'nın durumu İngiltere ve Türkiye arasında bir krize yol açmıştır. İngiltere Başbakanı Harold Wilson ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Bülent Ecevit arasında havalimanının durumu üzerine sert bir telefon görüşmesi gerçekleşti ve Wilson, Türklerin havalimanına herhangi bir taarruzda bulunmaması konusunda tehdit eder bir tutum aldı. 24 Temmuz 1974 tarihli Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısında Lefkoşa Havaalanı'nı kuvvet kullanmak suretiyle ele geçirmek için girişimde bulunmamayı kabul etti.

2 ve 3. Türk Komando Taburları da Zeytinli yönünde ilerlemeye başladı. 22 Temmuz'da 3. Paraşüt Taburunun taarruzu sonucu, Deliktepe'nin ele geçirilmesiyle Türk birlikleri önce Girne'ye girdi, daha sonra da Lefkoşa'ya yöneldi. Ateşkes başlamadan Girne-Lefkoşa hattı birleşti.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu müdahalesinin sonucunda Yunanistan'daki cunta idaresi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki Nikos Sampson Hükümeti görevini bıraktı. Yunanistan'da da askeri hükümet, idareyi sivillere devretme kararı aldı ve yedi yıldır Fransa'da sürgünde bulunan Konstantin Karamanlis'i hükümeti kurması için Yunanistan'a çağrıldı. Konstantin

Karamanlis'in 24 Temmuz 1974'te hükümeti kurması ile Yunanistan'da 1967'den beri devam eden askeri rejim son buldu.

Cenevre görüşmeleri ve ikinci harekat

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararının 5. maddesine göre Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Kıbrıs'ta anayasa düzeninin yeniden kurulması amacıyla derhal görüşmelere başlaması gerekmekteydi. Bu nedenle düzenlenen Birinci Cenevre Konferansı, 25 Temmuz 1974'te toplandı ve altı gün sürdü ve 30 Temmuz'da imzalanan Cenevre Antlaşması ile sona erdi. Üç Dışişleri Bakanı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türk ve Rum olmak üzere iki otonom idarenin mevcut olduğunu kabul ettiler ve bundan doğan sorunları gelecek görüşmelerde görüşmek için anlaştılar.

Protokolde garantör devletlerle Türk ve Rum toplumlarının temsilcilerinin katılacağı II. Cenevre Konferansı'nın 8 Ağustos 1974 günü toplanması öngörülmüştü. İkinci konferansa kadar Rum ve Yunan askerlerin Türk bölgelerinden çekilmeleri gerekiyordu ancak bu olmadı. Ayrıca Rumlar ve Yunanlar, Türk bölgelerine saldırılarını sürdürüp birçok Türk'ü esir almış özellikle Muratağa, Atlılar, Sandallar ve Taşkent gibi yerlerde Türkler kuşatma altına alınmıştı.

İkinci Cenevre Konferansı, 8 Ağustos 1974'te başladı. Türk tarafı Kıbrıs'ta coğrafi esasa dayalı federatif bir devlet biçiminin benimsenmesini önerdi ancak bu öneriyi Rum tarafı kabul etmedi. Türk askeri yetkililer, Rum kuvvetlerine daha fazla zaman kazandırmamak, köprü başındaki Türk kuvvetlerinin ve Türk köylerinin güvenliğini sağlamak, birinci harekat sonucunda sağlanan üstünlüğü yitirmemek için Türk Hükümeti ise Türk köylerinde soykırıma devam edildiği haberlerinin gelmesi üzerine 14 Ağustos'ta ikinci harekatı başlatma yönünde fikir birliğinde oldular.

Cenevre'de sürdürülen görüşmeler sırasında anlaşmanın mümkün olmadığı kanısı kesinleşince harekatın yeniden başlatılacağı anlamına gelen "*Ayşe tatile çıksın." (Ayşe, Turan Güneş'in kızı Ayşe Güneş Ayata'nın adıdır.) parolasını Türk Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Başbakan Bülent Ecevit'e bildirdi.*

Konferans, 14 Ağustos saat 02:20'de bir sonuç alınamadan dağıldı. 14 Ağustos 1974 sabahı saat 04:30'da Kıbrıs'taki Türk birlikleri harekete geçtiler. Doğu yönünde başlayan bu saldırı harekatını 15 Ağustos 1974'te Komando Tugayı ve Kıbrıs Türk Alayı Kuvvetlerinin batı yönündeki saldırı harekatı izledi ve Türk birlikleri, Kıbrıs'ın kuzey kıyısında doğudan batıya doğru bir dörtgen çizmeye başladılar. Bu dörtgenin bir tarafı kuzey kıyısı, öteki kenarı ise Atilla Hattı olarak bilinen, merkezi Lefkoşa olmak üzere doğuya ve batıya yayılan hattıdır. Varılması planlanan son hedefler doğuda Mağusa, batıda ise Lefke idi. Çarpışmalar daha çok ilk gün ve Omorfo, Lefke, Çatalköy ve Ortaköy'de oldu. İkinci Barış Harekatı'nın üçüncü

günü sonunda ada topraklarının %38'i ele geçirildi ve hedeflenen Mağusa-Lefke hattına ulaşıldı.